

**T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRKİYE'DE KATILIM VE GELENEKSEL
BANKALARIN RİSK YÖNETİMİ AÇISINDAN
KARŞILAŞTIRILMASI: KANTİL VAR YAKLAŞIMI**

HİLAL GÜLOĞLU

2501150401

TEZ DANIŞMANI

DOÇ.DR. ERCAN SARIDOĞAN

İSTANBUL - 2017

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : HİLAL GÜLOĞLU

Numarası : 2501150401

Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : İŞLETME (İKTİSAT)

Danışmanı : DOÇ. DR. ERCAN SARIDOĞAN

Tez Savunma Tarihi : 19.06.2017

Saati : 10.00

Tez Başlığı : TÜRKİYE'DE KATILIM VE GELENEKSEL BANKALARIN RİSK YÖNETİMİ AÇISINDAN
KARŞILAŞTIRILMASI: KANTİL VAR YAKLAŞIMI

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış,
sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / AYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. HALİM KAZAN		Kabul
2- PROF. DR. FUAT ERDAL		Kabul
3- DOÇ. DR. ERCAN SARIDOĞAN		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. SEYFETTİN ERDOĞAN		
2- DOÇ. DR. MEHMET SARAÇ		

ÖZ
TÜRKİYE’DE KATILIM VE GELENEKSEL BANKALARIN
RİSK YÖNETİMİ AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI: KANTİL
VAR YAKLAŞIMI

HİLAL GÜLOĞLU

Bu tezin amacı son dönemlerde dünyada ve Türkiye’de katılım bankacılığı, İslami Bankacılık ya da faizsiz bankacılık gibi isimlerle anılan bankacılık sisteminin geleneksel bankacılık sistemiyle risk yönetimi açısından karşılaştırılmasıdır. Karşılaştırma yapılırken özellikle bankaların herbirinin finansal şoklara duyarlılığı ekonometrik yöntemlerle incelenmiştir. Bu bağlamda son dönemlerde White vd.(2016) tarafından geliştirilen ve risk analizlerinde sıklıkla kullanılan kantil VAR yöntemi kullanılmıştır.

Çalışmada ilk olarak BIST100 de kote olan geleneksel bankalardan Akbank, Garanti Bankası, İşbankası, Yapı ve Kredi Bankası, ve katılım bankası olan Albaraka Türk’ün yerel ve küresel piyasalarla ortak kuyruk bağımlılığı (tail codependence) test edilmiştir. Daha sonra bu bankalar için günlük dinamik riske maruz değer tahmin edilmiştir. Son olarak ta ulusal ve uluslararası piyasalar ile islami piyasalarda da bir şok meydana geldiğinde bankaların uzun dönem risklerinin bu şoklara tepkisi ve dirençliliği kantil VAR tekniğinden elde edilen etki tepki fonksiyonlarıyla analiz edilmiştir. Bu çalışmada ulusal piyasalar BIST100 endeksiyle ve uluslararası piyasalar S&P500 endeksleriyle, İslami piyasalar ise DJ Islamic Financial endeksiyle temsil edilmiştir.

Çalışma sonuçları finansal krizlerden katılım bankalarının geleneksel bankalara göre daha az etkilendiğini ortaya koymaktadır

Anahtar Kelimeler: Katılım bankaları, Riske Maruz Değer, Kantil VAR, Kuyruk ortak bağımlılığı

ABSTRACT
COMPARISION OF PARTICIPATING AND TRADITIONAL
BANKS IN TERMS OF RISK MANAGEMENT IN TURKEY:
QUANTILE VAR APPROACH
HİLAL GÜLOĞLU

This thesis aims to compare what is named as participating banks, Islamic banks or banks without interest with the traditional banks in terms of risk management. This comparison is based on an econometric analysis which analyzes sensitivity of the two systems to financial shocks. For this purpose the quantile VAR approach which has been recently developed by White et al.(2016) has been employed.

First tail codependende hypothesis between national and international financial markets and Akbank, Garanti Bankası, İş Bank, Yapı ve Kredi Bankası and Albarakatürk, which is the sole participating bank listed in Borsa Istanbul 100 index, has been tested. Then dynamic value at risks are estimated for those banks. Finally the impact of a financial shock in Islamic, national and international financial markets on those banks' long run risk are separately analyzed using impulse response functions obtained from quantile VAR. In this study the national stock market is represented by BIST100 index, the international financial market is represented by S&P500 index and the Islamic financial market is represented by S&P500 index.

The result show that Islamic banks are less affected by financial shocks than traditional financial markets.

Keywords: Participating banks, Value at Risk, Quantile VAR, Tail codependence

ÖNSÖZ

Bu tez son dönemlerde ilgi odağı haline gelen faizsiz finans sistemiyle geleneksel finans sistemini risk yönetimi açısından karşılaştırmaktadır. Tezin hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım ve değerli hocam Doç. Dr. Ercan Sarıdoğan'a en derin saygı ve şükranlarımı sunarım. Bu tezin baştan sona yönlendirilmesi ve nihai aşamaya gelmesinde verdiği katkılardan dolayı kendisine minnettarım.

Yüksek lisans ders dönemi ve tez hazırlama aşamalarında desteklerini ve yardımlarını esirgemeyen ve yönlendirmeleriyle analitik düşünme becerisine sahip olmamı sağlayan çok değerli hocam ve İşletme bölüm başkanı Prof.Dr. Halim Kazan'a en derin teşekkürlerimi sunarım.

İslami finans konusuna ilgi duymamı ve bilgi sahibi olmamı sağlayan Doç.Dr. Mehmet Saraç hocama yardım ve katkılarından dolayı teşekkürü borç bilirim.

Bana her zaman destek olan sevgili eşime ve aileme, özellikle biricik kızıma teşekkür ederim.

Son olarak bu tezi 116K236 proje numarası altında destekleyen TÜBİTAK'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ	12

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLAMİ FİNANS SİSTEMİNİN TÜRKİYE’DE VE DÜNYADA GELİŞİMİ

1.1 İslami Finans Sisteminin Dünyada Gelişimi	14
1.1.1 İslami Bankacılık Kârlılık ve Performans Göstergeleri	17
1.2 İslami Finans Sisteminin Türkiye’de Gelişimi.....	20
1.2.1 Türkiye’de İslami Bankacılık Kârlılık ve Performans Göstergeleri.....	21

İKİNCİ BÖLÜM

İSLAMİ FİNANS PRENSİPLERİ VE MARUZ OLUNAN RİSKLER

2.1. İslami Finans Kavramı	23
2.2 İslami Finansta Sözleşmeler ve Finansman Yöntemleri	24
2.2.1 Destek Uygulamalar	24
2.2.2. Ticaret Modelleri	25
2.2.3 Diğer finansman modelleri	26
2.3. Geleneksel ve İslami Bankacılıkta Risk Çeşitleri	26
2.3.1 Ortak Riskler.....	27

2.3.2 İslami Bankacılığa Özgü Riskler	27
---	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSLAMİ VE GELENEKSEL BANKALARIN RİSK YÖNETİMİ AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI ÜZERİNE LİTERATÜR

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KATILIM BANKALARININ VE GELENEKSEL BANKALARIN FİNANSAL RİSK ŞOKLARINA DUYARLILIĞI: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

4.1 Ekonometrik Metodoloji	35
4.1.1 Kantil Vektör Otoresressif (VAR) Modeli	35
4.2 Kantil VAR etki tepki fonksiyonları	37
4.3 Veriler.....	37
4.3.1 Kullanılan değişkenler ve tanımları.....	38
4.3.2 Tanımlayıcı istatistikler	38
4.3.3 Kantil VAR tahmin sonuçları.	39
4.3.4 Kantil VAR ile edilen günlük %1 riske maruz değerler.....	49
4.3.5 Kantil VAR suni etki tepki fonksiyonları.....	56
SONUÇ.....	65
KAYNAKÇA	67

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1 İslami Bankacılığın Tüm Bankacılık Sistemi İçerisindeki Varlık Payı (%)	16
Şekil 1.2 Ülkelerin Küresel İslami Bankacılık İçerisindeki Payları	17
Şekil 1.3 İslami Bankacılık Sermaye Üzerinden Ortalama Getiri (ROE) (%).....	18
Şekil 1.4 İslami Bankacılık Varlık Üzerinden Ortalama Getiri (ROA) (%)	18
Şekil 1.5 İslami Bankacılık Ortalama Net Kâr Marjı (%).....	19
Şekil 1.6 Ortalama Maliyet Gelir Oranı (%).....	20
Şekil 4.1: BIST100 Getirisi- AKBNK Günlük %1 Riske Maruz Değer	49
Şekil 4.2: BIST100 Getirisi- ALBRK Günlük %1 Riske Maruz Değer	50
Şekil 4.3: BIST100 Getirisi- GARAN Günlük %1 Riske Maruz Değer.....	50
Şekil 4.4: BIST100 Getirisi- ISCTR Günlük %1 Riske Maruz Değer	51
Şekil 4.5: BIST100 Getirisi- YKBNK Günlük %1 Riske Maruz Değer	51
Şekil 4.6: SP500 Getirisi- AKBNK Günlük %1 Riske Maruz Değer.....	52
Şekil 4.7: SP500 Getirisi- ALBRK Günlük %1 Riske Maruz Değer	52
Şekil 4.8: SP500 Getirisi- GARAN Günlük %1 Riske Maruz Değer.....	53
Şekil 4.9: SP500 Getirisi- ISCTR Günlük %1 Riske Maruz Değer.....	53
Şekil 4.10: SP500 Getirisi- YKBNK Günlük %1 Riske Maruz Değer.....	54
Şekil 4.11: DJISLAM Getirisi-AKBNK Günlük %1 Riske Maruz Değer	54
Şekil 4.12: DJISLAM Getirisi-ALBRK Günlük %1 Riske Maruz Değer	55
Şekil 4.13: DJISLAM Getirisi-GARAN Günlük %1 Riske Maruz Değer	55
Şekil 4.14: DJISLAM Getirisi-ISCTR Günlük %1 Riske Maruz Değer	56
Şekil 4.15: DJISLAM Getirisi-YKBNK Günlük %1 Riske Maruz Değer	56
Şekil 4.16: AKBNK'nın BIST100 Şokuna Tepkisi	57
Şekil 4.17: ALBRK'nın BIST100 Şokuna Tepkisi.....	58
Şekil 4.18: GARAN'nın BIST100 Şokuna Tepkisi	58
Şekil 4.19: ISCTR'nin BIST100 Şokuna Tepkisi	59
Şekil 4.20: YKBNK'nın BIST100 Şokuna Tepkisi	59
Şekil 4.21: AKBNK'nın SP500 Şokuna Tepkisi	60

Şekil 4.22: ALBRK’ın SP500 Şokuna Tepkisi	60
Şekil 4.23: GARAN’ın SP500 Şokuna Tepkisi	61
Şekil 4.24: ISCTR’ın SP500 Şokuna Tepkisi	61
Şekil 4.25: YKBNK’ın SP500 Şokuna Tepkisi	62
Şekil 4.26: AKBNK’nın DJISLAM Şokuna Tepkisi	62
Şekil 4.27: ALBRK’nın DJISLAM Şokuna Tepkisi	63
Şekil 4.28: GARAN’ın DJISLAM Şokuna Tepkisi	63
Şekil 4.29: ISCTR’ın DJISLAM Şokuna Tepkisi	64
Şekil 4.30: YKBNK’ın DJISLAM Şokuna Tepkisi	64

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1: İslami Finans Bileşenlerinin Bölgesel Dağılımı (Milyar Dolar)	15
Tablo 1.2 Türkiye’de Katılım Bankaları İçin Seçilmiş Göstergeler	21
Tablo 1.3 Türkiye’de Katılım ve Geleneksel Bankaların Karşılaştırılması.....	22
Tablo-3.1. Katılım Ve Geleneksel Bankaların Risk Yönetimi Açısından Karşılaştırılması Üzerine Literatür.....	30
Tablo 4.1: Tanımlayıcı istatistikler	39
Tablo 4.2 :AKBNK-BIST100 %1 kantil VAR tahmin sonuçları	40
Tablo 4.3 : ALBRK-BIST100 %1 kantil VAR tahmin sonuçları	40
Tablo 4.4: GARAN-BIST100 %1 kantil VAR tahmin sonuçları	41
Tablo 4.5: ISCTR-BIST100 %1 kantil VAR tahmin sonuçları	42
Tablo 4.6: YKBNK-BIST100 %1 kantil VAR tahmin sonuçları	42
Tablo 4.7: AKBNK-S&P500 %1 kantil VAR tahmin sonuçları.....	43
Tablo 4.8: ALBRK- S&P500 %1 kantil VAR tahmin sonuçları	43
Tablo 4.9: GARAN- S&P500 %1 kantil VAR tahmin sonuçları.....	44
Tablo 4.10: ISCTR- S&P500 %1 kantil VAR tahmin sonuçları	45
Tablo 4.11:YKBNK- S&P500 %1 kantil VAR tahmin sonuçları.....	45
Tablo 4.12: AKBNK-DJISLAM %1 kantil VAR tahmin sonuçları	46
Tablo 4.13: ALBRK- DJISLAM %1 kantil VAR tahmin sonuçları.....	46
Tablo 4.14: GARAN- DJISLAM %1 kantil VAR tahmin sonuçları	47
Tablo 4.15: ISCTR- DJISLAM %1 kantil VAR tahmin sonuçları	47
Tablo 4.16: YKBNK- DJISLAM %1 kantil VAR tahmin sonuçları	48

KISALTMALAR LİSTESİ

ALBRK	:	Albarakatürk
BAE	:	Birleşik Arap Emirlikleri
BDDK	:	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BIST 100	:	Borsa İstanbul 100
CAR	:	Capital adequacy Ratio (Sermaye Yeterlilik Oranı)
DJIM	:	Dow Jones Islamic Market
DJISLAM	:	Dow Jones Islamic Financial Index
GARAN	:	Türkiye Garanti Bankası
IFSB	:	Islamic Financial Services Board
ISCTR	:	Türkiye İş Bankası
Kantil VAR	:	Kantil Vektör Otoregresif
KIT	:	Körfez İşbirliği Teşkilatı
MENA	:	Middle East and North Africa
ROE	:	Return On Equity (Sermaye Üzerinden Ortalama Getiri)
ROA	:	Return On Asset (Aktif Üzerinden Ortalama Getiri)
SERPAM	:	Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi
S&P 500	:	Standard and Poors 500
TKBB	:	Türkiye Katılım Bankalar Birliği
TCMB	:	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
YKBNK	:	Yapı ve Kredi Bankası

GİRİŞ

Geleneksel finans sisteminin temelinde faiz mevcut olup, faizin meşruiyeti sorgulanmaz. Dahası faiz ekonomik işleyişin doğal bir parçası kabul edilir¹ (Diwany, 2003) Oysa faiz İslam dinine göre haram kabul edilir. Bu durum, faizsiz finansın modern finans anlayışına alternatif bir alan olarak değerlendirilmesine yol açmıştır(Serpam,2013)². Geleneksel finans sisteminden farklı olarak Faizsiz Finans Sistemi şeriat esaslarına dayanmaktadır.

Son yıllarda geleneksel finans sisteminde üst üste yaşanan krizler, alternatif bir yaklaşım olarak faizsiz finans sistemine olan ilgiyi artırmıştır. Faizsiz Finans ya da İslami Finans Sistemi özellikle 2007-2009 finansal krizlerinin ardından hızlı bir gelişme göstermiştir. İslami Finans varlıkları 2009-2013 arasında olağanüstü biçimde artarak yıllık %17 büyümeye ulaşmıştır Ancak 2015 yılında büyüme hızında ciddi bir düşüş yaşanmıştır (IFSB,2016)³.

Faizsiz bankacılık İslami Finans Sisteminin en önemli bileşenini oluşturmaktadır. Aktif büyüklüğü itibariyle dünyada 11 ülkede faizsiz bankacılık sistemi toplam bankacılık sisteminin %15'inden fazlasını oluşturmaktadır⁴.

Faizsiz bankacılık sistemini yatırımcılar için önemli kılan şey kuşkusuz sunduğu hizmetler bakımından geleneksel bankacılık sistemine alternatif oluşturması ve böylelikle risk çeşitlendirme ve riskten korunma fırsatı sağlamasıdır. Faizsiz bankacılık Türkiye'de katılım bankacılığı olarak bilinmektedir.

Bu tezde Türkiye'de katılım bankaları ve geleneksel bankaları risk yönetimi bakımından karşılaştırılmaktadır. Bu alanda yapılan sınırlı sayıdaki önceki çalışmaların birçoğundan farklı olarak iki sistem finansal risk şoklarına duyarlılığı ampirik açıdan ele alınmaktadır. Bu amaçla Türkiye'de aktif büyüklüğüne göre seçilen

¹ Faiz Sorunu, Diwany

² İslami Finans, Serpam Araştırma Notları, Mayıs 2013

³ Islamic Financial Services Industry Stability Report, 2016:3

⁴ Islamic Financial Services Industry Stability Report, 2016:3

4 geleneksel banka (AKBANK, GARANTİ BANKASI, İŞ BANKASI) ve Borsa İstanbul 100 endeksinde yer alan ALBARAKATÜRK katılım bankalarının finansal risk şoklarına duyarlılıkları analiz edilmektedir. Bu bankaların finansal piyasa şoklara duyarlılığı BIST100, S&P500 ve DJISLAM endekslerinin riske maruz değerlerinde meydana gelen şoklara tepkisiyle ve bankaların riske maruz değerlerinin zaman içindeki değişimiyle ölçülmektedir. Bu analiz sonucunda önemli finansal piyasalarda meydana gelen şokların katılım ve geleneksel bankaları farklı biçimde etkileyip etkilemediği ortaya çıkarılmaktadır.

Bildiğimiz kadarıyla bu çalışma bu yönüyle bir ilk olma özelliğindedir. Ayrıca çalışmada kullanılan kantil VAR ekonometrik tekniği son derece güncel olup finansal kurumların piyasa şoklarına duyarlılığını riske maruz değer bağlamında ele almaktadır. Bu yönleriyle çalışma, öncekilerden önemli ölçüde ayrılmaktadır.

Tez dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm giriş bölümüdür. İkinci bölümde Faizsiz Bankacılık ya da İslami Bankacılık sisteminin dayandığı esaslar, kullanılan finansal araçlar Türkiye ve Dünyada tarihi gelişimi ve geldiği seviye anlatılmaktadır. Üçüncü bölümde İslami ve geleneksel bankacılık yaklaşımlarını risk yönetimi bakımından karşılaştıran literatür verilmektedir. Dördüncü bölüm sonuç bölümüdür.

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLAMİ FİNANS SİSTEMİNİN TÜRKİYE’DE VE DÜNYADA GELİŞİMİ

İslami Finans sistemi özellikle büyük bir gelişme göstermiştir. Bankacılıkla başlayan faaliyet alanları sermaye piyasaları ve tekâful’a kadar uzanmıştır (TKBB, 2015) . İslami finans özellikle son 10 yılda hızla bir gelişim göstermiştir. Bu gelişim İslami Finans’ın yaygın olduğu Ortadoğu ve Asya ülkeleriyle sınırlı kalmayıp A.B.D ile başta İngiltere olmak üzere Avrupa’yı da kapsamıştır. Bu gelişmelere paralel olarak Türkiye’de de son yıllarda İslami Finans alanında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu bölümde kısaca Türkiye ve Dünya’da İslami Finansın ve özellikle İslami Bankacılığın gelişimi ve geleneksel bankacılık sistemiyle çeşitli açılardan karşılaştırılması yapılacaktır.

1.1 İslami Finans Sisteminin Dünyada Gelişimi

İslami Finans sistemiyle ilgili ilk çalışmalar 1960’lı yıllara uzanmaktadır. İlk İslami banka örneği olarak 1963 yılında Mısır’da Ahmed en-Naccar tarafından kurulan banka gösterilebilir. (Serpam, 2013). Yine Mısır’da 1971 yılında hükümet desteğiyle kurulan “Nasır Sosyal Bankası” da ilk faizsiz ticari banka olarak tarihe geçmiştir. İslami Finans alanındaki en büyük gelişmelerden birisi kuşkusuz yedi Aralık 1973 de kurulan ve 20 Ekim 1975 tarihinde faaliyete başlayan İslami Kalkınma Bankasıdır (Islamic Development Bank, IDB). Banka İslami Konferans Teşkilatı’na üye yedi ülkenin desteğiyle kurulmuştur. Aynı tarihlerde ilk özel İslami Banka olan Dubai İslam Bankası kurulmuştur.

İslami Bankacılık’taki bu gelişmelerin yanı sıra İslami Sermaye Piyasalarında da gelişmeler Sudan’daki ilk sukuk ihracıyla başlamıştır. Bu gelişmeyi 90’lı yıllarında başlarında Malezya’da ilk İslami hisse senedi yatırım fonunun kurulması izlemiştir (Çürük, 2013). 1999 yılında Dow Jones İslami Endeksi yayınlanmıştır. (Dow Jones Islamic Index, DJIM). Tekâful uygulamaları ise 90’lı yılların sonlarında başlamıştır.

İslam Ülkeleri dışında son yıllarda İslami finans ürünleri başta HSBC olmak üzere ANZ Bank, Barclays Capital, Citibank, Credit Suisse, Lloyds TSB İslami Finans ürünleri sunmaktadır.

Özellikle 2000'li yıllardan sonra hızlı bir gelişme gösteren İslami Finans sisteminin 2015 yılı itibariyle büyüklüğü 1.88 trilyon ABD dolarına ulaşmıştır (IFSB, 2016). Tablo 2.1'de de görüldüğü üzere İslami Bankacılık hizmetleri İslami Finans Sisteminin büyük bir bölümünü temsil etmektedir. İslami Bankacılık, küresel ticari bankacılık aktif büyüklüğünün %1.3'nü temsil etmektedir.

İslami Sermaye Piyasaları tarafında ise Sukuk ihraçları önemli paya sahiptir. Körfez ülkelerinde ve Asya ülkelerinde sukuk ihraçları diğer ülkelere oranla oldukça yüksektir. İslami Sermaye Piyasaları geleneksel sermaye piyasalara kıyaslandığında henüz emekleme dönemindedir. Örneğin DJIM endeksi için piyasa kapitilizasyonu (market capitilization) yaklaşık 23182 milyar ABD doları iken, DJ Global için 51798 milyar ABD doları düzeyindedir(IFBS,2016).

Şekil 2.1'de 2015 itibariyle ülke bazında İslami Bankacılığın tüm bankacılık sistemi içindeki varlık payı gösterilmiştir. Tablodan da görüldüğü üzere İran ve Sudan'da tamamen İslami Bankacılık sistemi hakimdir. Bu ülkeleri %49'luk payla Brunei Sultanlığı ve Suudi Arabistan Krallığı izlemektedir. Kuveyt ve Yemen'in payları ise % 38.9 ve %33 dür. Katar ve Malezya'nın payları %20'lerin üzerinde iken Bangladeş, Birleşik Arap Emirlikleri ve Cibuti'ni payları % 20'in altındadır. Aralarında Ürdün, Bahreyn, Pakistan, Filistin, Mısır, Umman, Türkiye ve Endonezya'nın da bulunduğu ülkelerde ise İslami Bankacılığın payı %15'in altındadır.

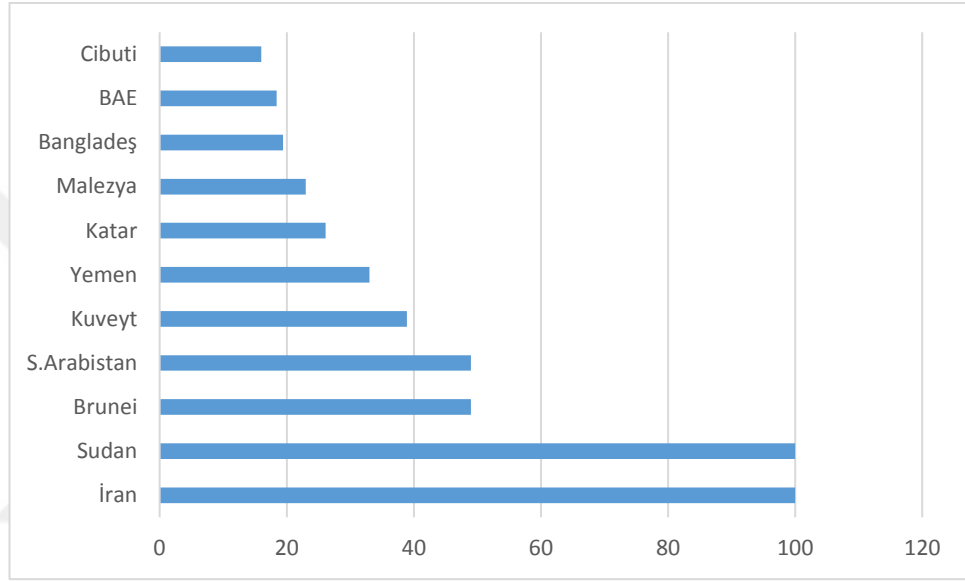
Tablo 1.1: İslami Finans Bileşenlerinin Bölgesel Dağılımı (Milyar Dolar)

Bölge	Banka Varlıkları	Sukuk	İslami Fon Varlıkları	Tekaful
ASYA	209.3	174.7	23.2	5.2
KİT	598.8	103.7	31.2	10.4

MENA ⁵	607.5	9.4	0.3	7.1
Sahraaltı Afrika	24	0.7	1.4	0.5
Diğer	56.9	2.1	15.2	-

Kaynak:IFSB, 2016

Şekil 1.1 İslami Bankacılığın Tüm Bankacılık Sistemi İçerisindeki Varlık Payı (%)

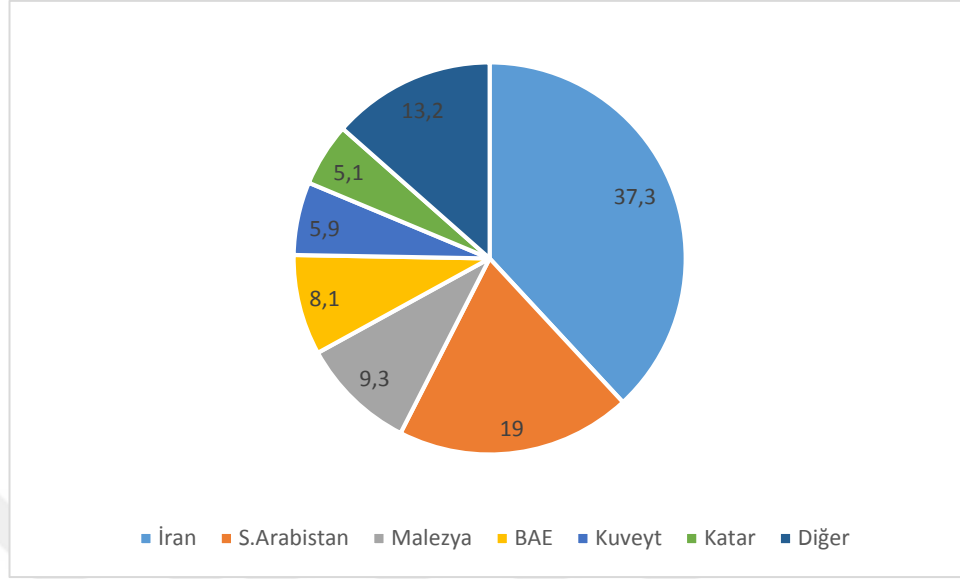

Kaynak: IFSB, 2016

Şekil 1.2' de ülkelerin küresel çapta İslami Bankacılık içindeki payları gösterilmektedir. Buna göre İnan ve Suudi Arabistan'ın küresel İslami Bankacılık sistemi içindeki toplam payı % 50 'den daha fazladır. Bu iki ülkeyi Malezya, Birleşik Arap Emirlikleri, Kuveyt ve Katar izlemektedir. Diğer İslami Bankacılık sisteminin mevcut olduğu ülkelerin payları % 5'in altındadır.

⁵ MENA ülkelerine Körfez İşbirliği Teşkilatı ülkeleri dahil edilmemiştir.

Şekil 1.2 Ülkelerin Küresel İslami Bankacılık İçerisindeki Payları

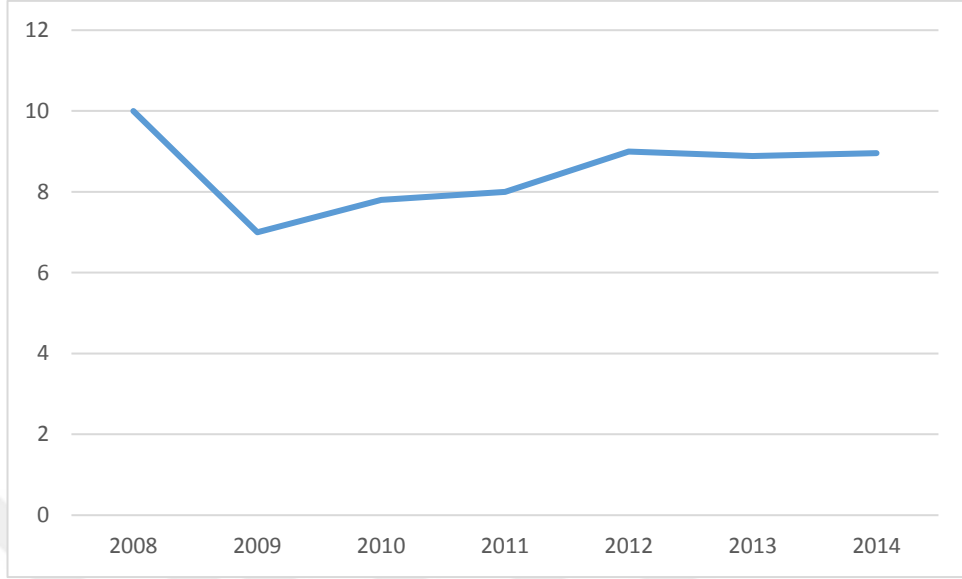
Kaynak: IFSB, 2016

1.1.1 İslami Bankacılık Kârlılık ve Performans Göstergeleri

İslami Bankacılık kârlılık oranları 2009 küresel kriziyle birlikte düşüş göstermiş ancak daha sonra hızlı biçimde yükselme göstermiştir. Bununla beraber 2009 öncesi seviyelere henüz ulaşamamıştır. Şekil 2.3 yıllar itibariyle İslami Bankacılığın sermaye üzerinden ortalama getirisi görülmektedir. 2008 yıllarında % 10 civarında olan sermaye üzerinden getiri oranı kriz döneminde % 7 düzeyine gerilemiş daha sonra hızla yükselerek 2014 yılında % 9'lar düzeyine ulaşmıştır.

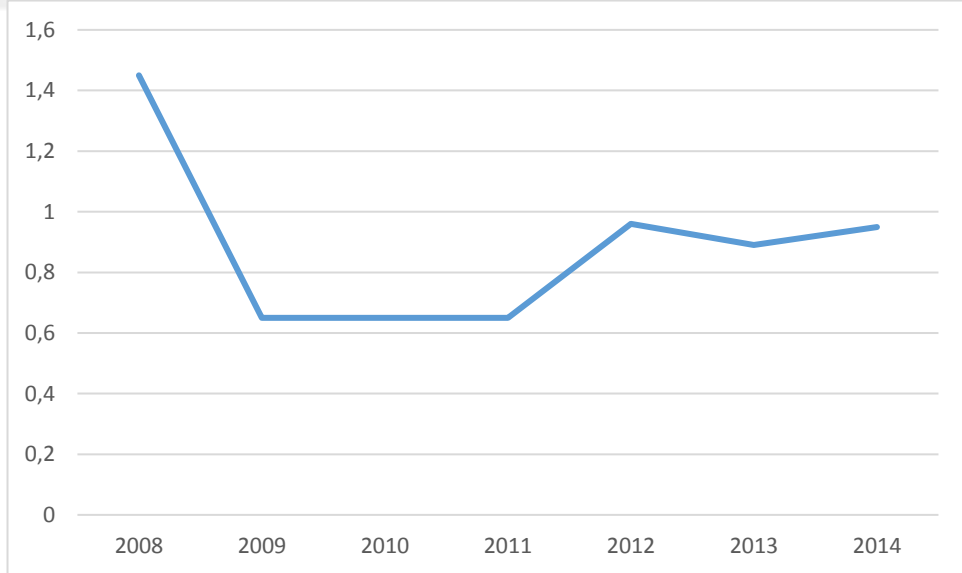
Benzer bir durum varlık üzerinden ortalama getiri için de mevcuttur. Şekil 2.4'de görüldüğü gibi 2008 yılında % 1.5 olan varlık üzerinden getiri 2009 yılında % 0.6'ya inmiş ancak hızla yükselerek 2014 yılında % 0.95'e yükselmiştir.

Şekil 1.3 İslami Bankacılık Sermaye Üzerinden Ortalama Getiri (ROE) (%)

Kaynak: IFSB, 2016

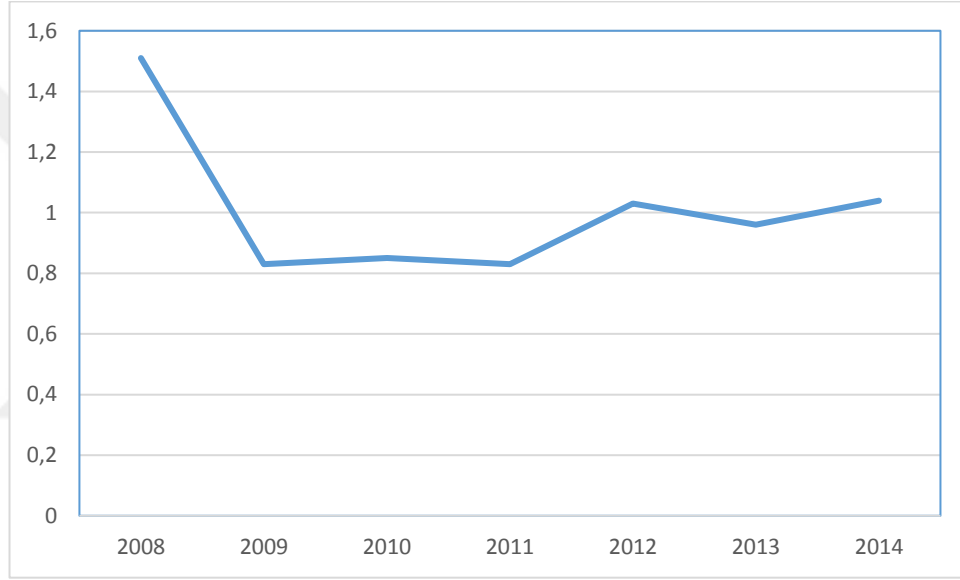
Şekil 1.4 İslami Bankacılık Varlık Üzerinden Ortalama Getiri (ROA) (%)

Kaynak: IFSB, 2016

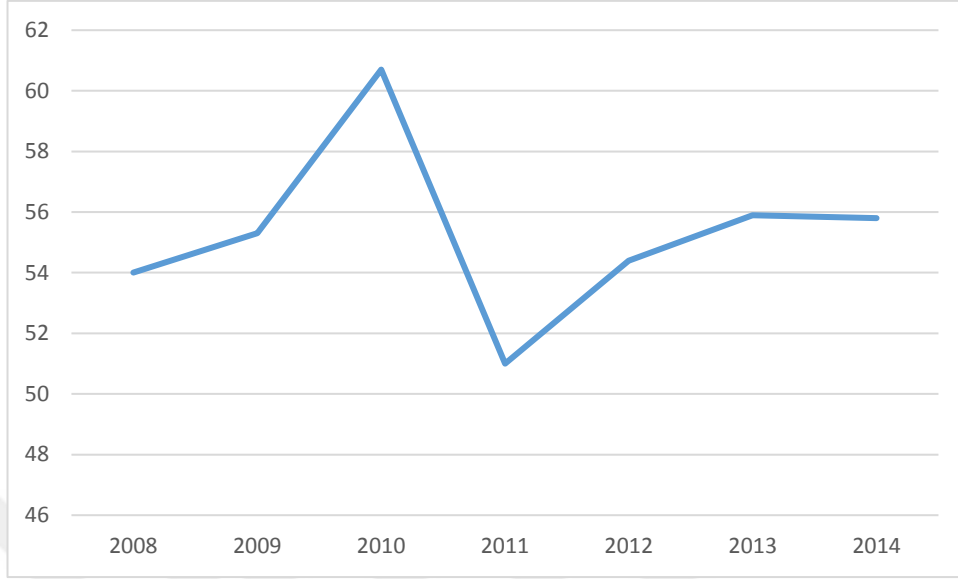
Şekil 1.5 ve 1.6 'da ise sırasıyla net kâr marjı ve ortalama maliyet gelir oranı gösterilmiştir. Net kâr marjı 2009 'da hızla düştükten sonra 2011 yılından sonra artmaya başlamıştır. Ancak 2008 seviyesinin bir hayli gerisindedir. Ortalama maliyet gelir oranı genel olarak dalgalı bir seyir izlemiştir. 2009 yılından itibaren hızla artış göstermiş ve 2010 yılında %60.7 ile zirveye ulaşmıştır. 2011 yılında dip yapmış daha sonra tekrar artarak 2008 seviyesine geri dönmüştür.

Şekil 1.5 İslami Bankacılık Ortalama Net Kâr Marjı (%)

Kaynak: IFSB, 2016

Şekil 1.6 Ortalama Maliyet Gelir Oranı (%)

Kaynak: IFSB, 2016

1.2 İslami Finans Sisteminin Türkiye’de Gelişimi

Türkiye İslami Bankacılık 1985 yılında Albaraka Türk’ün kurulmasıyla ve Family Finans’ın Faisal Finans adıyla Türkiye piyasasına girmesiyle başlamıştır. Bu yıldan itibaren hızlı biçimde büyüme gösteren İslami Bankacılık faaliyetleri 1989 yılında Kuveyt merkezli Kuwait Finance House’un Türkiye pazarına girmesiyle devam etmiş ve kurum TCMB’nin izniyle Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş.” ünvanı almıştır. 2006 yılında ise kurum Kuveyt Türk ismiyle faaliyetlerine devam etmiştir. 1991 yılında Anadolu Finans’ın kurulmasıyla Türkiye’de İslami Bankacılık faaliyetleri devam etmiştir. 2005 yılında Anadolu Finans ve Faisal Finans’ın birleşmesiyle Türkiye Finans kurulmuştur. 2002 yılında Özel Finans kurumları BDDK’nın denetimine alınmıştır. 2006 yılında özel finans kurumları “Katılım Bankaları” adını almıştır. 2015 yılında kamu sermayeli Ziraat Katılım, 2016 yılında ise yine kamu sermayeli Vakıf Katılım kurulmuştur.

Türkiye’de İslami Sermaye Piyasaları yönünden gelişmeler 2011 yılında Katılım 30 ve 2014 yılında Katılım 50 endekslerinin yayınlanmasıyla başlamıştır. 2010 yılında sukuk ihraçları 2012 yılında ise tekâful uygulamaları başlamıştır.

Türkiye’de İslami Bankacılık sisteminin toplam bankacılık sistemi içerisindeki payı 2016 itibariyle % 5.1⁶ civarındadır. Türkiye’deki İslami Bankacılık sisteminin küresel İslami Bankacılık sistemi içerisindeki payı ise % 2.9 dur (IFSB).

1.2.1 Türkiye’de İslami Bankacılık Kârlılık ve Performans Göstergeleri

Tablo 1.2 ‘de Türkiye’de 2015 yılı itibariyle faaliyet gösteren katılım bankalarının 2015 yılı itibariyle toplam aktif, kredi, mevduat, sermaye büyüklükleriyle sermaye yeterlilik oranı, aktif üzerinden ortalama getiri ve sermaye üzerinden ortalama getiri oranları gösterilmektedir. Tablodan da görüldüğü üzere aktif ve sermaye büyüklüğü bakımından Kuveyt Türk 2015 itibariyle ne büyük bankadır. Sermaye yeterlilik oranları karşılaştırıldığında ise Albaraka Türk katılım bankası ilk sıradadır. Albaraka Türk ve Kuveyt Türk’ün aktif üzerinden getiri oranları birbirlerine oldukça yakınken, sermaye üzerinden getiri oranı bakımından Albaraka Türk ilk sıradadır.

Tablo 1.3’de de katılım ve geleneksel bankaların karşılaştırılması yapılmaktadır. Buna göre katılım ve geleneksel bankalar sermaye yeterlilik oranı bakımından birbirlerine oldukça yakınlarken diğer kriterler açısından geleneksel bankalar daha iyi göstergelere sahiptirler.

Tablo 1.2 Türkiye’de Katılım Bankaları İçin Seçilmiş Göstergeler

Katılım Bankaları (2015) Milyon ABD doları	Toplam Aktif	Kredi	Mevduat	Sermaye	CAR	ROA	ROE
Albaraka Türk	10336	6061	6908	736	15.27	1.12	17.17
Kuveyt Türk	14747	8231	9663	1190	14.23	1.13	14.91
Türkiye Finans	13488	8926	7570	1174	13.51	0.7	8.37
Ziraat Katılım	761	463	427	233	47.41	-1.32	-2.66

⁶ Undersecretariat of Treasury, Participation (Islamic Finance) country report, November 2016.

Kaynak:BDDK (2016)

Tablo 1.3 Türkiye’de Katılım ve Geleneksel Bankaların Karşılaştırılması

	Katılım Bankaları	Geleneksel Bankalar
Sermaye Yeterlilik Oranı (CAR)	% 14.3	% 14.7
Sermaye Üzerinden Ortalama Getiri (ROE)	% 5.2	% 8.2
Varlıklar Üzerinden Ortalama Getiri (ROA)	% 0.5	% 0.9
Takipteki Alacaklar/Nakit Krediler	% 5.7	% 2.9
1 milyon ve Üzeri mevduat	% 36.7	% 53.2
Banka hizmet komisyonları ve masrafları	% 14.1	% 12.8
Mevduat/Şube sayısı (milyon TL)	73.7	103.4

Kaynak: TKBB 2016, s.25.

İKİNCİ BÖLÜM

İSLAMİ FİNANS PRENSİPLERİ VE MARUZ OLUNAN RİSKLER

Bu bölümde İslami finans sisteminin dayandığı temel prensipler, kullanılan araçlar, ve bu sistemde maruz olunan riskler anlatılacaktır.

2.1. İslami Finans Kavramı

İslami finansta esas olan tüm finansal ürün ve hizmetlerde İslam hukuku (fıkıh) kurallarına uygunluktur. Temel olarak İslami finans kavramı olarak her türlü finansal faaliyet ve işlemlerin İslami kurallar çerçevesinde uygulandığı sistemdir. Ayrıca, İslami kurallar çerçevesinde para yönetimi olarak da tanımlanabilir. Bu temel tanımın yanında İslami finans kavramını, dayandığı temel ilkeler bakımından açıklamaya çalışan görüşlerde mevcuttur. İslami finansın en temel ilkesi faizsizlik ilkesi olup, bu bağlamda mevduat toplarken sabit bir getiri taahhüt edilmez, kredi kullanılırken ise kredi nakit verilmeyip, mal peşin alınıp vadeli satılır(Visser,2009).

İslam'da finansal hayatın dayandığı temel ilkeler mevcuttur (Bayındır, 2015). Bu ilkelerden en temel olanları şu şekildedir:

- Karşılıklı rızaya dayalı ticaret
- Sözleşmelerin (Akitlerin) gereğine riayet
- Faizden kaçınma
- Kumar ve aşırı belirsizlikten kaçınma
- Haram mal ve sektörlerden kaçınma
- Haram içerikli karma sözleşmelerden kaçınma

Bu bağlamda Zaher ve Hasan (2009) İslami finansın sadece faiz (ribâ) yasağı üzerinden değil daha geniş kapsamlı ele alınması gerektiğini savunmuştur. Buna göre İslami finans risklerin paylaşımı, bireysel hak ve yükümlülükler, varlık hakları ve sözleşme kutsallığını savunan İslami ilkeleri de kapsayan geniş bir kavramdır. İbrahim'e (2008: 664) göre İslami finans, faizden (ribâ), belirsizlikten ve

spekölasyondan (garar), kaçınmayı öngörür ve aynı zamanda dini açıdan izin verilen yollarla gelir elde etmeyi, adaleti sağlamayı ve diğler etik ilkeleri içerir.

İslami finansı amaçlar üzerinden tanımlayan görüşlerde mevcuttur. Shanmugam ve Zahari (2009) ve Khan (1994), İslam dininin etik ilkeleri çerçevesinde toplumsal ihtiyaçların karşılanması ve sosyal adaletin sağlanmasını hedefleyen finansal sistem olarak tanımlamıştır.

2.2 İslami Finansta Sözleşmeler ve Finansman Yöntemleri

İslami finansman yöntemleri destek uygulamalar, ticaret modelleri, ortaklık modelleri ve diğler finansman modelleri olmak üzere dört sınıfa ayrılabilir(Çürük, 2013)

2.2.1 Destek Uygulamalar

2.2.1.1 Teverruk

Teverruk'ta amaç nakit elde etmek olup, bu işlemde mal vadeli olarak satın alındıktan sonra, onu satıcısından başkasına peşin olarak daha ucuz bir fiyata satma işlemidir.” (Bayındır, 2015). Teverruk, kredi kullanırmak amacıyla bir malı peşin alıp vadeli satma uygulamasının tersi” şeklinde de tarif edilebilir (Battal, 2012: 194).

2.2.1.2 Karz-ı Hazen

Gerı ödenmek üzere verilen mal veya ödünç verme sözleşmesidir.” (Durmuş, 2010). Hem işlemin hem de ödünç verilen mal karz olarak adlandırılır. Bu sözleşme türünde borç ya da ödünç alan kişi, sadece borç aldığı miktar kadar ödeme yapmakla yükümlüdür (Shanmugam and Zahari, 2009: 20). Bu işlem, tüketilerek istifade edilen mallar (misliyat-misli mallar) üzerinde gerçekleştirilebilmektedir (Yaran, 1997: 223).

2.2.1.3 Vekalet

Vekalet sözleşmesi gerçek veya tüzel bir kişinin bir başkasının adına veya onu temsilen faaliyet gösterme hakkını doğuran sözleşmedir. Genel ya da spesifik olabilir.

2.2.2. Ticaret Modelleri

2.2.2.1 Murabaha

İslami finansta en yaygın sözleşme türü olup bu sözleşme türünde satıcı ticarete konu olan malın maliyeti üzerine belirli miktarda kâr payı ekler ve vadeli olarak satar. Satışla ilgili olarak fiyat ve ödeme tarihlerinin kesin olarak belirtilmiş olması gerekir. Ödeme vadeden önce veya sonra olabilir. Burada önemli olan murabaha işleminin gerçek bir satış işlemine dayanmasıdır.

2.2.2.2 Selem

Selem, peşin para ile veresiye mal alma işlemidir. Bu sözleşme türü daha ziyada üreticilere likidite sağlamak amacıyla kullanılmaktadır. Bu bağlamda vadeli alışverişin tersidir. (Ayub, 2007: 241). Selem sözleşmesiyle ileri bir tarihte üretilecek mallar şimdiden satılmış ve bedeli nakit olarak alınmış olur (Bayındır, 2007: 145).

2.2.2.3 İstisna

Satıcının kendi malzemelerini kullanarak özellikleri belirlenmiş bir malı üretmek üzere alıcıyla yaptığı sözleşme şeklindedir. İstisna sözleşmesinde bedelin peşin ödenmesi şart değildir (Çürük, 2013). İstisna sözleşmesinde sipariş veren taraf, mal anlaşma şartlarına uygun değilse almak zorunda değildir. Ancak şartlara uygun olarak üretilen mal için sipariş veren almaya yükümlüdür.

2.2.2.4 İcâre (kiralama)

İcâre sözleşmeleri geleneksel finans sistemindeki finansal kiralamaya (leasing)'e karşılık gelir. Murahaba'dan sonra en sık kullanılan finansman yöntemidir. Bu tür bir sözleşme, kiralama süresi bitince, kiralayana varlığa sahip olma hakkı verir.

2.2.2.5 Mudarebe

Mudarebe sözleşmesi emek sermaye ortaklığıdır. Sözleşmede emeğini koyan taraf girişimci ve işletmecilik alanında yetkinliğe sahip ancak yeteri kadar sermayesi olmayan taraftır. Bu sözleşme türünde kâr/zarar paylaşımında “asimetri” söz konusudur. Genel olarak kâr iki taraf arasında paylaşılırken, zararı sermayesini koyan taraf üstlenir.

2.2.2.6 Muşareke

Bu sözleşme türünde ticari ortaklık söz konusudur. Mudarebe'den farklı olarak sermaye ortaklığı söz konusudur. Bundan dolayı muşareke'deki tüm taraflar (ikiden fazla ortak olabilir) hem kârı hem de zararı paylaşırlar (Uçar, 1993).

2.2.2.7. Diğer Ortaklık Modelleri

İslami finasta yaygın olarak kullanılmayan müzâraa, müsâkat ve muğarese sözleşmeleri diğer ortaklık modellerine örnektir(Çürük,2013).

2.2.3 Diğer finansman modelleri

Bu kategoride en yaygın olarak kullanılan iki finansman türü sukuk ve tekâfül dür

2.2.3.1 Sukuk

İslami bankacılık içerisinde en büyük paya sahip finansman türü olup son yıllarda yağın olarak kullanılmaktadır. Sukuk, İslami katılım sertifikası olup kabul görüp onaylanmış bir varlığın değişimi ya da sahipliği üzerine kurulmuştur. İstenilen biçimde ticareti yapılabilir. İslami finans çerçevesinde menkul kıymetleştirmenin fiilen onaylanması anlamına gelen sukukta temel kural, senetlerin fizikî varlıklara dayalı olmasıdır.

2.2.3.2. Tekâfül

Tekâfül geleneksel finans sistemindeki sigorta sözleşmesinin İslami finans sistemindeki "benzeridir". Ancak iki sözleşme türü arasında büyük farklar mevcuttur. Geleneksel finasta sigorta yapan/satan, alıcıdan/sigorta edilenden, belirli bir prim karşılığında tüm riskleri üstlenir. Ancak tekâfül de durum farklıdır. Oluşturulan ortak bir kaynak havuzu vasıtasıyla ortaya çıkacak risklerden korunmaya çalışılır. Tekâfül işleyiş olarak tüm katılımcıların ortak kaynak havuzuna katkı yaptıkları bir modeldir. Tekâfül de ortak kaynak havuzunda kullanılmayan kısımlar katılımcılara iade edilir.

2.3. Geleneksel ve İslami Bankacılıkta Risk Çeşitleri

Risk birden fazla olası sonucun var olduğu ve kesin olarak bu sonuçlardan hangisinin meydana geleceğinin bilinmediği durumda oluşan ve menfi etkileri olan durumlardır. Hem geleneksel hem de İslami Bankalar bankacılık faaliyetlerinde riske

maruz kalırlar. İki bankacılık sisteminde ortak riskler bulunduğu gibi, İslami Bankacılığa özgü risklerde mevcuttur.

2.3.1 Ortak Riskler

Hem İslami hem de geleneksel bankacılık sektöründe genel olarak dört tür risk söz konusudur. Kredi riski, likidite riski, piyasa riski ve operasyonel risk.

2.3.1.2 Kredi Riski

Kredi riski, belirli bir kredi sözleşmesine bağlanmış yükümlülüklerin karşı taraf tarafından yerine getirilememe potansiyelidir.

2.3.1.3 Likidite Riski

Bankanın yükümlülüklerini yerine getirememe ya da nakite ihtiyaç olduğu durumda elindeki varlıklarını hızlı biçimde nakte çevirememesinden kaynaklanan risktir.

2.3.1.4 Piyasa Riski

Bu riski çeşitli daha çok piyasalardaki fiyat dalgalanmalarından, döviz kuru ya da faiz oranlarındaki değişimlerden kaynaklanan ve varlığın değeri üzerinde etkili olan risk çeşididir.

2.3.1.5 Operasyonel Risk

Bankanın altyapı, iletişim haberleşme sistemlerindeki eksikliklerden ya da personel hatalarından kaynaklanan risk türüdür.

2.3.2 İslami Bankacılığa Özgü Riskler

2.3.2.1 Fıkıha Aykırılıklardan Doğan Riskler

İslami finans sisteminin özünde yapılan ticari faaliyetlerin fıkıha uygunluğu esastır. Fıkıha aykırı düşen durumların ortaya çıkmasıyla oluşan risk türüdür.

2.3.2.2 Getiri Oranlarındaki Değişiklik Kaynaklı Riskler

Getiri oranlarında beklenmeyen bir değişikliğin, varlık getirileri üzerinde yol açabileceği potansiyel risk türleridir.

2.3.2.3 Yer Değiştirmiş Ticari Risk (Displaced Commercial risk)

Bankanın yatırım hesabı müşterileri tarafından finanse edilmiş varlıklar üzerinden elde edilmiş getiriden daha fazla bir getiriye ticari baskıya maruz kalarak

ödeme riskidir. Bu durumda banka kârın bir kısmından yada tamamından vazgeçmeye zorlanır.

2.3.2.4. Öz Sermaye Yatırım Riski

Bu riski türü genellikle bankanın bir yatırıma ya da finansmana katılımı durumunda ortaya çıkan risktir. Genel olarak Mudarebe ve Muşareke sözleşmelerinde karşılaşılan risk çeşididir.

2.3.2.5 Stok Riski

Bu risk türü daha çok malın yeniden satım amacıyla tutulduğu murabaha ya da murabaha icâre gibi kiralama sözleşmelerinde ortaya çıkar.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSLAMİ VE GELENEKSEL BANKALARIN RİSK YÖNETİMİ AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI ÜZERİNE LİTERATÜR

Dünyada ve Türkiye’de gelişmekte katılım bankacılık sistemi ve geleneksel bankacılık sistemlerinin risk yönetimi açısından karşılaştırılması üzerine literatürü aşağıdaki tabloda verilmiştir. Literatürü kısaca şu şekilde özetleyebiliriz:

Ülkelere göre, banka büyüklüklerine göre ve seçilen performans göstergelerine göre İslami Bankalar ve geleneksel bankalar karşılaştırıldığında, farklılaşan sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Ancak İslami Bankalar, geleneksel bankalara göre daha iyi sermaye yapıları olmasında karşın, maliyetleri ve aracılık masrafları daha yüksektir. Risk yönetim göstergelerine göre ise hala risk yönetiminde almaları gereken mesafe olduğu ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan İslami Bankalar sahip oldukları güçlü sermaye yapısı ve varlık kaliteleri sayesinde dış şoklara karşı daha sağlam bir performansa sahiptirler.

Tablo-3.1. Katılım Ve Geleneksel Bankaların Risk Yönetimi Açısından Karşılaştırılması Üzerine Literatür					
Yazar/Yıl	Değişkenler	Yöntem	Dönem	Ülke	Sonuç
Bitar vd 2017	Bankacılık ve risk göstergeleri	OLS, Kantil, Lojistik Regresyon	2006-2012	124	İslami Bankalar ve geleneksel bankalara göre daha iyi sermaye yapısı ve karlılığa sahipken, kazançları daha fazla oynaklık göstermektedir.
Shahzad vd 2017	DJIM Dow Jones US Dow Jones UK Dow Jones Japan VIX WTI	Diebold- Yılmaz Genelleştirilmiş VAR tabanlı yayılma endeksi	1996-2016	3	İslami ve geleneksel piyasalar arasında anlamlı derecede risk geçişi mevcuttur.
Zins and Weill, 2017	Z-Skor, Büyüklük, Rezervler, Yükümlülük, Gelir Göstergeleri	Panel Veri	2007-2013	24	Basel II standartları, İslami Bankalar ve geleneksel bankalar arasındaki riski, İslami Bankalar aleyhine genişletmişlerdir.
Balcılar vd 2015	Geleneksel ve İslamik Bankalar Borsa Endekleri	Nonlineer Eşbütünleşme	1999-2013	ABD, AB, Asya	İslami ve geleneksel banka endekslerinin eşbütünleşik olduğu.

Tablo-3.1. Katılım Ve Geleneksel Bankaların Risk Yönetimi Açısından Karşılaştırılması Üzerine Literatür					
Yazar/Yıl	Değişkenler	Yöntem	Dönem	Ülke	Sonuç
Daher vd 2015	Bankacılık Risk Göstergeleri	Panel Veri	2005-2012	18	Özel Sermayeli İslami Bankaların küresel kırılmalara karşısında risk yönetiminde eksiklerini kapatmaları gereği
Beck vd 2013	Etkinlik, Varlık Kalitesi, İstikrar göstergeleri	Panel Veri	1995-2009	22	İslami Bankalar maliyet açısından zayıf etkinliğe olmasına karşın, daha iyi varlık kalitesine ve daha iyi sermaye yapısına sahip
Khalid, and Amjad,2012	Risk göstergeleri	Anket, Regresyon		Pakistan	İslami Bankalar risk yönetiminde belirli bir etkinlik düzeyine sahiptirler.
Chazi, Syed, 2010	Sermaye oranları	Oran analizi	2005-2008	Seçilmiş ülkeler	İslami Bankalar, geleneksel bankalara göre daha iyi sermaye oranlarına sahiptir.
Abdullah vd. 2011	Operasyonel Risk göstergeleri	Karşılaştırmalı Analiz	2003-2008	Malezya	İslami Bankalardaki operasyonel risk anlamlı ve geleneksel bankalara göre daha karmaşıktır. Basel II'nin İslami Bankalara uygulanabilirliğinin güçlendirilmesi.
Jalbani ve Shaikh 2009	Özsermaye Karlılığı	Regresyon	2001-2006	Pakistan	İslami Bankalar, geleneksel bankalara göre riski biraz daha yüksek olmasına karşın, karlılık oranları eşittir.
Sufian vd 2009	Etkinlik göstergeleri	Veri zarflama, Tobit Regresyon	2001-2006	MENA ASIAN	Teknik olarak daha etkin bankaları, daha küçük Pazar payı ve daha düşük batık kredi oranları tespit edilmiştir.

Tablo-3.1. Katılım Ve Geleneksel Bankaların Risk Yönetimi Açısından Karşılaştırılması Üzerine Literatür					
Yazar/Yıl	Değişkenler	Yöntem	Dönem	Ülke	Sonuç
Hasan and Diridi, 2010	Mali Göstergeler	Regresyon Analizi	2008-2010	Seçilmiş ülkeler	İslami Bankaların iş modeli küresel krizin olumsuz etkilerini sınırlamasına karşın, bu bankaların risk yönetim yapısındaki zayıflıklar karlılığın daha fazla düşmesine yol açmıştır.
Siddiqui, 2008	Mali Göstergeler	Karşılaştırmalı Analiz	2003-2004	Pakistan	İslami Bankalar uzun vadeli projelerin finansmanında daha az ilgili olmalarına karşın risk yönetiminde iyi performans göstermektedirler.
Rosly ve Zaini, 2008	Mali Göstergeler	Oran Analizi			Geleneksel bankaların mevduat getiri oranları, özkaynak getirilerine göre düşüktür. İslami Bankaların mevduat getiri oranları ve özkaynak getirileri risk durumlarını yansıtmamaktadır. Varyansları daha küçük bulunmuştur.
Ariss, 2010	Rekabet ve mali göstergeler	Regresyon analizi	2000-2006	13	İslami Bankalar varlıklarını, geleneksel bankalara göre daha fazla finans faaliyetlerine ayırmaktadır. Ayrıca daha iyi sermaye yapılarına sahiptirler. Diğer yandan İslami Bankalar daha az rekabetçidirler. Piyasadaki güçleri arttıkça, karlılık artmasına karşın, yüksek karlılığın garantisi İslami Bankalar için sağlanamamaktadır.
Beck vd. 2012	Bankacılık ve mali göstergeler	Regresyon analizi	1995-2009	22	İslami Bankalar, maliyet açısından etkinlikleri düşük, aracılık oranları yüksek, varlık kalitesi yüksek ve daha iyi sermaye yapısına sahiptirler. Borsadaki performanslarını son küresel kriz döneminde daha iyi performans göstermelerinin sebebi güçlü sermaye yapıları ve varlık kalitelerindedir.

Tablo-3.1. Katılım Ve Geleneksel Bankaların Risk Yönetimi Açısından Karşılaştırılması Üzerine Literatür					
Yazar/Yıl	Değişkenler	Yöntem	Dönem	Ülke	Sonuç
Hassan, 2009	Risk göstergeleri	Anket		Brunei Darussalam	İslami Bankalar, kur, kredi ve faaliyet risklerine açık olup, risk yönetimi kısmen etkilidir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KATILIM BANKALARININ VE GELENEKSEL BANKALARIN

FİNANSAL RİSK ŞOKLARINA DUYARLILIĞI: TÜRKİYE

ÖRNEĞİ

Bu bölümde Türkiye’de katılım ve geleneksel bankaların uzun dönemli finansal risk şoklarına duyarlılığı analiz edilecektir. Bu amaçla Türkiye’de BİST100 endeksinde yer alan geleneksel ve katılım bankaları analize dahil edilecektir. Geleneksel bankalar olarak Akbank, Türkiye İş Bankası, Türkiye Garanti Bankası, Yapı ve Kredi bankası analize dahil edilirken, katılım bankası olarak halihazırda BIST100 endeksinde yer alan tek katılım bankası olması nedeniyle Albaraka Türk katılım bankası analize dahil edilmiştir. Geleneksel ve katılım bankaları seçilirken özel bankalar seçilmiş devlet bankaları ele alınmamıştır. Ayrıca geleneksel bankalar seçilirken aktif büyüklüğü dikkate alınmıştır.

Geleneksel ve katılım bankalarının finansal risk şoklarına duyarlılığı önceki çalışmalardan farklı olarak risk şokları riske maruz değer(Value at Risk) kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Bu bağlamda kantil regresyon yaklaşımını ve Vektör Otoregresyon(VAR) yaklaşımlarını birleştiren çok değişkenli kantil VAR ekonometrik tekniği kullanılmıştır. Kantil VAR ekonometrik tekniği en güncel tekniklerden olup White vd.(2016) tarafından geliştirilmiştir. Bu çalışmada katılım bankalarıyla geleneksel bankaların riske duyarlılığı arasında fark olup olmadığı (decoupling) hipotezini sınamak amacıyla, öncelikle yukarıda bahsedilen dört geleneksel ve bir katılım bankasının riske maruz değerlerinin zaman içindeki değişimi incelenmiştir. Daha sonra finansal piyasaların riske maruz değerlerinde meydana gelecek bir şokun geleneksel ve katılım bankalarını nasıl etkilediği analiz edilmiştir. Finansal piyasaları temsil etmek üzere olarak BIST100, S&P500 ve DJISLAM endeksleri kullanılmıştır.

Bu bölüm şu şekilde yapılandırılmıştır. Giriş’den sonra bu bölümde kullanılan ekonometrik metodoloji anlatılmıştır. Daha sonraki kısımda çalışmada kullanılan veriler tanıtılmış ve son olarak ta elde edilen sonuçlar tanıtılmıştır.

4.1 Ekonometrik Metodoloji

Bu çalışmada güncel bir ekonometrik teknik olan kantil VAR tekniği kullanılmıştır. Kantil VAR tekniği çok değişkenli çok kantilli koşullu riske maruz değer (Multivariate Multi quantile Conditional Autoregressive Value at Risk (MVMQ-CAViaR)) olarak ta bilinmektedir. Bu teknik White vd.(2016) yılında geliştirilmiştir. Teknik Engle ve Manganelli (1999,2004) tarafından geliştirilen kantil regresyonla koşullu riske maruz değer (CAViaR) yaklaşımın çok değişkene genişletilmiş şeklidir. Kantil regresyonla riske maruz değer tahmininde, klasik yaklaşımdan farklı, olarak hataların normal, bağımsız ve özdeş dağıldıkları varsayımları yapılmaz. Böylelikle elde edilen sonuçlar istatistiksel açıdan varsayımsal sapmalara karşı güçlü (robust) olacaktır (White vd.(2016), Engle ve Manganelli (1999,2004)). Riske maruz değer genellikle normal dağılım, bağımsız ve özdeş dağılım varsayımları altında bir portföy veya varlığın belirli bir güven aralığında ve belirli bir dönem içerisinde meydana gelebilecek en yüksek zararı geleceğe dönük perspektifle ve belirli bir para değeri olarak ifade edilmektedir. Başka bir ifadeyle riske maruz değer, elde tutulan portföy veya varlığın değerinde belirli bir zaman döneminde ve belirli bir olasılıkla meydana gelebilecek maksimum değer kaybını tahmin etmeye yarayan önemli bir ölçüm aracıdır (Bolgün, Akçay, 2016, s.511).

Engle ve Manganelli (1999,2004)) Riske maruz değeri (VaR) piyasa riskinin standart bir ölçüsü olarak ele alırken, Saunders ve Allen (2002) piyasa riski bağlamında yarının istatistiksel anlamda “kötü” bir gün olarak tanımlanması durumunda bir finansal aracın piyasa değerinin böyle bir güne maruz kalması olarak nitelemişlerdir. Bu tezde katılım ve geleneksel bankaların piyasa risklerine duyarlılığı ele alındığından, oynaklığa dayanan önceki çalışmalardan farklı olarak risk ölçümünün riske maruz değer kavramıyla ifade edilmesi daha uygun görülmüştür.

4.1.1 Kantil Vektör Otoregressif (VAR) Modeli

Koenker ve Bassett (1978) tarafından geliştirilen kantil regresyon yaklaşımı son dönemlerde ampirik çalışmalarda yoğun olarak kullanılmaktadır. Kantil regresyon yaklaşımında bağımlı değişkenin koşullu ortalaması değil tüm koşullu dağılımı tahmin

edilmektedir. Böylece bir modelde yer alan bağımlı ve açıklayıcı değişkenler arasındaki ilişki sivri dağılım gösteren finans verilerinde, standart regresyona göre daha güçlü(robust) sonuçlar verir. Ayrıca veri setindeki uç değerlerden standart regresyon modeline göre daha az etkilenir.

Kantil regresyonla Vektör otoregresif modeli birleştiren kantil VAR modelini şu şekilde ifade edebiliriz

$$q_{1t} = Z_t' \gamma_1 + b_{11}q_{1t-1} + b_{12}q_{2t-1}, \quad (5.1)$$

$$q_{2t} = Z_t' \gamma_2 + b_{21}q_{1t-1} + b_{22}q_{2t-1},$$

Yukarıdaki denklemde Y_{1t} ve Y_{2t} gibi iki tesadüfi değişkeni göstermekte olup t dönemindeki bilgi kümesine koşullu olarak bu iki rassal değişkenin t dönemindeki kantil değer şu şekilde gösterilebilir:

$$\Pr [Y_{it} \leq q_{it} | \Omega_{t-1}] = \theta, \quad i=1,2. \quad (5.2)$$

Burada $\theta \in (0,1)$ ilgili olasılık değerini(güven düzeyini) gösterirken Z_t genel olarak Y_{it} 'nin gecikmeli değerlerini göstermektedir. Belirtmek gerekir ki $b_{12} = b_{21} = 0$ olursa yani köşeğin dışı katsayılar sıfıra eşit olursa bu durumda değişkenler arasında kuyruk ortak bağımlılığı(tail codependence) olmadığı söylenir ve her bir denklem ayrı ayrı tahmin edilebilir. Uygulamalı çalışmalarda q_{1t} genel olarak piyasa değişkenini q_{2t} ise finansal kurumu temsil etmektedir. Bu çalışmada da q_{1t} , BIST100, SP500 ve DJISLAM borsa endekslerini temsil ederken q_{2t} , bankaları temsil edecektir. Böylece her bir bankanın finansal piyasa şokuna tepkisi elde edilecektir. Kantil VAR modeli değişken sayısı, gecikme sayısı ve güven düzeyi bakımlarından geliştirilebilir. Bu çalışmada kantil VAR(1,1) modeli kullanılacak olup model açık biçimde şu şekilde ifade edilebilir:

$$\begin{aligned}
q_{1t} &= c_1(\theta) + a_{11}(\theta)|Y_{1t-1}| + a_{12}(\theta)|Y_{2t-1}| + b_{11}(\theta)q_{1t-1} + b_{12}(\theta)q_{2t-1} \\
q_{2t} &= c_2(\theta) + a_{21}(\theta)|Y_{1t-1}| + a_{22}(\theta)|Y_{2t-1}| + b_{21}(\theta)q_{1t-1} + b_{22}(\theta)q_{2t-1}.
\end{aligned} \tag{5.3}$$

Yukarıdaki son denklem matris notasyonu kullanılarak aşağıdaki şekilde ifade edilebilir:

$$q_{it} = c + A|Y_{t-1}| + Bq_{t-1} \tag{5.4}$$

4.2 Kantil VAR etki tepki fonksiyonları

Yukarıdaki kantil VAR modelinden etki tepki fonksiyonları şu şekilde elde edilebilir.

$$\begin{aligned}
\Delta_s(\tilde{Y}_{1t}) &= AD_t, \quad h=1 \\
\Delta_s(\tilde{Y}_{1t}) &= B^{(h-1)}AD_t, \quad h > 1
\end{aligned} \tag{5.5}$$

burada $D_t := |\tilde{Y}_{1t}| - |Y_{1t}|$, \tilde{Y}_{1t} sisteme verilen suni şokdan etkilenen, Y_{1t} ise etkilenmeyen değişkendir. Bundan dolayı kantil VAR etki tepki fonksiyonlarına suni etki tepki fonksiyonları da denir. Standart etki tepki analizinde hata terimine etki eden tek seferlik müdahale d , bu analizde sadece t anında Y_{1t} 'ye etki edecektir. Böylece $\tilde{Y}_{1t} = Y_{1t} + \delta$ olacaktır.

4.3 Veriler

Tezin uygulama kısmında kullanılan değişkenlerin tamamı 02/07/2007 - 28/02/2007 zaman dönemini kapsamakta olup toplam gözlem sayısı 2522 dir. Veri dönemi ALBRK değişkeninin değerlerinin Temmuz 2007'den itibaren mevcut olması nedeniyle 2007 öncesini kapsamamaktadır. Verilerin tamamı Thomson Reuters Datastream'den alınmıştır.

4.3.1 Kullanılan değişkenler ve tanımları

Tezin uygulamalı kısmında kullanılan değişkenler şu şekilde tanımlanmıştır:

AKBNK : AKBNK etiketli hisse senedinin kapanış fiyatından hesaplanan getiri serisi

ALBRK: ALBRK etiketli hisse senedinin kapanış fiyatından hesaplanan getiri serisi

GARAN: GARAN etiketli hisse senedinin kapanış fiyatından hesaplanan getiri serisi

ISCTR :ISCTR etiketli hisse senedinin kapanış fiyatından hesaplanan getiri serisi

YKBNK: YKBNK etiketli hisse senedinin kapanış fiyatından hesaplanan getiri serisi

BIST100: Borsa İstanbul 100 endeksi kapanış değerinden elde edilen getiri

SP500 :Standard and Poors(S&P500) endeksi kapanış değerinden elde edilen getiri

DJISLAM: Dow Jones Islamic Financials endeksi kapanış değerinden elde edilen getiri

Tüm seriler için getiri hesaplaması şu şekilde yapılmıştır:

$$R_t=100* (\ln(P_t)-\ln(P_{t-1})) \quad (5.6)$$

Burada P_t hisse senedi fiyatını veya borsa endeks değerini göstermektedir.

4.3.2 Tanımlayıcı istatistikler

Değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler tablo 5.1’de verilmiştir⁷. Çoğu finansal zaman serisinde olduğu gibi tüm seriler çarpık ve aşırı sivridir. Ayrıca Jarque-Bera(JB) istatistiği serilerin normal dağıldığı hipotezinin tüm seriler için güçlü biçimde red edildiğini göstermektedir.

⁷ Getiri serileriyle çalışıldığından ve serilerin tümü düzeyde durağan olduğundan durağanlık test sonuçları raporlanmamıştır.

Tablo 4.1: Tanımlayıcı istatistikler

	Ortalama	Std. Sapma	Çarpıklık	Aşırı sivrilik	JB
AKBNK	0.013989	2.5117	0.28170	3.3487	1209.8***
ALBRK	-0.0070790	1.9091	-0.092209	3.8119	1528.0***
GARAN	0.022758	2.5362	0.016967	2.6895	759.03***
ISCTR	0.016009	2.3202	0.010379	3.0886	1000.9***
YKBNK	0.012647	2.4185	-0.20016	3.2139	1100.5***
BIST100	0.022334	1.6735	-0.23273	4.4346	2086.0***
SP500	0.017393	1.3105	-0.32135	10.236	11037***
DJISLAM	0.0041102	1.6681	0.15057	20.241	42995***

*** istatistikler %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

4.3.3 Kantil VAR tahmin sonuçları

BIST100, S&P500 ve DJISLAM borsa endeks getirilerinin birinci değişken olup AKBNK, ALBRK, GARAN, ISCTR ve YKBNK'nin ikinci değişken olarak alındığı 3 tane % 1 kantil VAR modeli tahmin sonuçları tablo 4.2- 4.16 arasında verilmiştir. Öncelikle % 1 kantil VAR tahminleri bize borsa getirilerinin ortalama %1 kez riske maruz değeri geçmesinin beklenildiğini göstermektedir. Tablolardaki sonuçlardan B katsayılarının çoğunun istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Bu durum kantil VAR sürecinin kendi içinde ilişkili olduğunu göstermektedir. Ayrıca A ve B matrislerinin köşegen dışı elemanlarına bakıldığında (A12, A21, B12, B21) bunlardan en az birisinin tüm tahminlerde anlamlı olduğu görülmektedir. Bu sonuç bize tek değişkenli kantil regresyon yerine çok değişkenli kantil VAR regresyonunun tercih edilmesinin gerekli olduğuna işaret etmektedir. Son

olarak tabloların alt satırında verilen Wald test istatistikleri sonuçlarına göre AKBNK-BIST100, ALBRK-BIST100, GARAN-BIST100, ISCTR-BIST100 arasında kuyruk ortak bağımlılığı olmadığı hipotezi kuvvetli biçimde red edilmektedir. Benzer biçimde bu bankaların S&P500 ile de ilişkili oldukları görülmektedir. Yalnız burada S&P500, ALBRK kuyruk ortak bağımlılığı ancak %10 düzeyinde anlamlıdır. Yani ALBRK BIST'e göre, S&P500 ile daha zayıf ilişkilidir. Son olarak GARAN ve ISCTR DJISLAM arasında kuyruk ortak bağımlılığı söz konusudur.

Tablo 4.2 :AKBNK-BIST100 %1 kantil VAR tahmin sonuçları

C1	A11	A12	B11	B12
-0,41495**	-0,8614***	0,284139***	0,750151***	0,027657
(0,20271)	(0,216774)	(0,063969)	(0,06824)	(0,037378)
C2	A21	A22	B21	B22
-0,46278***	-0,37469***	-0,1327*	-0,10332**	0,881203***
(0,148775)	(0,129831)	(0,095654)	(0,069186)	(0,058694)
Wald	29,6656***			

Wald test istatistiği kuyruk ortak bağımlılığını (tail codependence) test etmektedir.

***, **, * : istatistikler %1, % 5 ve % 10 düzeyinde anlamlıdır.

Parantez içindeki değerler katsayıların standart hatalarıdır

Tablo 4.3 : ALBRK-BIST100 %1 kantil VAR tahmin sonuçları

C1	A11	A12	B11	B12
-0,46687	-0,56757***	-0,04154	0,714684**	0,010291
(0,70316)	(0,143397)	(0,174417)	(0,480459)	(0,588755)

C2	A21	A22	B21	B22
-1,94142***	-0,47265***	-0,28986***	0,606278	-0,13994
(0,80776)	(0,189305)	(0,083208)	(0,67081)	(0,648357)
Wald	15,6925***			

Wald test istatistiği kuyruk ortak bağımlılığını (tail codependence) test etmektedir.

***, **, * : istatistikler %1, % 5 ve % 10 düzeyinde anlamlıdır.

Parantez içindeki değerler katsayıların standart hatalarıdır

Tablo 4.4: GARAN-BIST100 %1 kantil VAR tahmin sonuçları

C1	A11	A12	B11	B12
-0,50678	-0,56029***	0,052478	0,920395	-0,11933
(1,285649)	(0,267306)	(0,200109)	(1,245924)	(1,123853)
C2	A21	A22	B21	B22
-2,86418	-0,76026***	0,180942	2,083005**	-1,10543
(2,554334)	(0,370175)	(0,302283)	(1,202698)	(1,210989)
Wald	33,7349***			

Wald test istatistiği kuyruk ortak bağımlılığını (tail codependence) test etmektedir.

***, **, * : istatistikler %1, % 5 ve % 10 düzeyinde anlamlıdır.

Parantez içindeki değerler katsayıların standart hatalarıdır

Tablo 4.5: ISCTR-BIST100 %1 kantil VAR tahmin sonuçları

C1	A11	A12	B11	B12
-0,04351	-0,6096***	0,123945	0,719015	0,112863
(3,882969)	(0,132755)	(0,232212)	(1,03833)	(1,4913)
C2	A21	A22	B21	B22
-2,32408	-0,50023***	-0,04783	0,403198	0,193116
(2,171843)	(0,225702)	(0,170339)	(0,815236)	(0,949458)
Wald	17,9933***			

Wald test istatistiği kuyruk ortak bağımlılığını (tail codependence) test etmektedir.

***, **, * : istatistikler %1, % 5 ve % 10 düzeyinde anlamlıdır.

Parantez içindeki değerler katsayıların standart hatalarıdır

Tablo 4.6: YKBNK-BIST100 %1 kantil VAR tahmin sonuçları

C1	A11	A12	B11	B12
-0,48726	-0,45188***	-0,066	0,945913***	-0,15086
(0,467043)	(0,120474)	(0,121566)	(0,33434)	(0,33375)
C2	A21	A22	B21	B22
-0,8349	-0,37515**	-0,20949	0,136549	0,622906
(0,935419)	(0,181716)	(0,152228)	(0,616014)	(0,640911)

Wald	5,4323			

Wald test istatistiği kuyruk ortak bağımlılığını (tail codependence) test etmektedir.

***, **, * : istatistikler %1, % 5 ve % 10 düzeyinde anlamlıdır.

Parantez içindeki değerler katsayıların standart hatalarıdır

Tablo 4.7: AKBNK-S&P500 %1 kantil VAR tahmin sonuçları

C1	A11	A12	B11	B12
0,003814	-0,20764***	-0,00706	0,895437***	0,02284
(0,114106)	(0,062487)	(0,027585)	(0,031188)	(0,03751)
C2	A21	A22	B21	B22
-0,63772***	-0,53978***	-0,23831***	-0,15336***	0,814639***
(0,297036)	(0,079958)	(0,059782)	(0,068053)	(0,089398)
Wald	71,6756***			

Wald test istatistiği kuyruk ortak bağımlılığını (tail codependence) test etmektedir.

***, **, * : istatistikler %1, % 5 ve % 10 düzeyinde anlamlıdır.

Parantez içindeki değerler katsayıların standart hatalarıdır

Tablo 4.8: ALBRK- S&P500 %1 kantil VAR tahmin sonuçları

C1	A11	A12	B11	B12
-0,12225	-0,26538***	-0,00232	0,89917***	-0,00772
(0,126983)	(0,086231)	(0,090402)	(0,051353)	(0,066852)

C2	A21	A22	B21	B22
-0,71423**	-0,08303	-0,45487**	0,142858**	0,644064***
(0,457528)	(0,168013)	(0,246248)	(0,079481)	(0,135917)
Wald	7,9916*			

Wald test istatistiği kuyruk ortak bağımlılığını (tail codependence) test etmektedir.

***, **, * : istatistikler %1, % 5 ve % 10 düzeyinde anlamlıdır.

Parantez içindeki değerler katsayıların standart hatalarıdır

Tablo 4.9: GARAN- S&P500 %1 kantil VAR tahmin sonuçları

C1	A11	A12	B11	B12
-0,20281	-0,35073**	-0,06658**	0,895733	-0,04936
(6,652732)	(0,207794)	(0,043887)	(2,187951)	(2,306942)
C2	A21	A22	B21	B22
-5,25459	-0,20991*	-0,04786	1,579775	-0,80033
(6,383513)	(0,165686)	(0,063764)	(2,065356)	(2,166614)
Wald	11,1133**			

Wald test istatistiği kuyruk ortak bağımlılığını (tail codependence) test etmektedir.

***, **, * : istatistikler %1, % 5 ve % 10 düzeyinde anlamlıdır.

Parantez içindeki değerler katsayıların standart hatalarıdır

Tablo 4.10: ISCTR- S&P500 %1 kantil VAR tahmin sonuçları

C1	A11	A12	B11	B12
0,073019	-0,20586**	-0,02656	0,877478***	0,040677
(0,731644)	(0,13191)	(0,116412)	(0,092712)	(0,229788)
C2	A21	A22	B21	B22
-1,2291***	-0,41422***	-0,22757***	0,017022	0,641602***
(0,421373)	(0,074728)	(0,074503)	(0,113566)	(0,139562)
Wald	38,7566***			

Wald test istatistiği kuyruk ortak bağımlılığını (tail codependence) test etmektedir.

***, **, * : istatistikler %1, % 5 ve % 10 düzeyinde anlamlıdır.

Parantez içindeki değerler katsayıların standart hatalarıdır

Tablo 4.11: YKBNK- S&P500 %1 kantil VAR tahmin sonuçları

C1	A11	A12	B11	B12
0,0375	-0,20899***	0,007245	0,883702***	0,038609
(0,380272)	(0,096654)	(0,06752)	(0,083678)	(0,119279)
C2	A21	A22	B21	B22
-1,01395	-0,4114	-0,15252	0,011489	0,719976**
(1,425441)	(0,950669)	(0,25025)	(0,457464)	(0,418612)

Wald	2,005			
------	-------	--	--	--

Wald test istatistiği kuyruk ortak bağımlılığını (tail codependence) test etmektedir.

***, **, * : istatistikler %1, % 5 ve % 10 düzeyinde anlamlıdır.

Parantez içindeki değerler katsayıların standart hatalarıdır

Tablo 4.12: AKBNK-DJISLAM %1 kantil VAR tahmin sonuçları

C1	A11	A12	B11	B12
0,037302	-0,18501*	0,013927	0,931292***	0,020165
(0,252993)	(0,161656)	(0,091049)	(0,018371)	(0,089669)
C2	A21	A22	B21	B22
-0,84705*	-0,36033**	-0,28157**	0,010125	0,700847***
(0,7034)	(0,219629)	(0,156699)	(0,032573)	(0,203108)
Wald	4,8099			

Wald test istatistiği kuyruk ortak bağımlılığını (tail codependence) test etmektedir.

***, **, * : istatistikler %1, % 5 ve % 10 düzeyinde anlamlıdır.

Parantez içindeki değerler katsayıların standart hatalarıdır

Tablo 4.13: ALBRK- DJISLAM %1 kantil VAR tahmin sonuçları

C1	A11	A12	B11	B12
0,011917	-0,23495**	-0,00189	0,927663***	0,006792
(0,234)	(0,120889)	(0,132867)	(0,019455)	(0,090209)
C2	A21	A22	B21	B22

-1,05685**	-0,31765**	-0,46141	-0,0318	0,625077***
(0,520652)	(0,1719)	(0,152408)	(0,045093)	(0,124114)
Wald	6,8035			

Wald test istatistiği kuyruk ortak bağımlılığını (tail codependence) test etmektedir.

***, **, * : istatistikler %1, % 5 ve % 10 düzeyinde anlamlıdır.

Parantez içindeki değerler katsayıların standart hatalarıdır

Tablo 4.14: GARAN- DJISLAM %1 kantil VAR tahmin sonuçları

C1	A11	A12	B11	B12
0,036772	-0,16233**	-0,04074*	0,936959***	0,002138
(2,274467)	(0,096888)	(0,030633)	(0,328352)	(0,573824)
C2	A21	A22	B21	B22
-7,9424***	-0,00016	0,024408	1,181876***	-0,97953***
(2,282853)	(0,123375)	(0,044881)	(0,424018)	(0,346044)
Wald	23,5717***			

Wald test istatistiği kuyruk ortak bağımlılığını (tail codependence) test etmektedir.

***, **, * : istatistikler %1, % 5 ve % 10 düzeyinde anlamlıdır.

Parantez içindeki değerler katsayıların standart hatalarıdır

Tablo 4.15: ISCTR- DJISLAM %1 kantil VAR tahmin sonuçları

C1	A11	A12	B11	B12
0,166375	-0,14625	-0,0304	0,935836***	0,032652

(0,37316)	(0,146999)	(0,099736)	(0,016593)	(0,107969)
C2	A21	A22	B21	B22
-1,24421	-0,43984***	-0,3289***	-0,04476**	0,641156***
(0,22842)1	(0,150801)	(0,069178)	(0,034184)	(0,035186)
Wald	30,7139***			

Wald test istatistiği kuyruk ortak bağımlılığını (tail codependence) test etmektedir.

***, **, * : istatistikler %1, % 5 ve % 10 düzeyinde anlamlıdır.

Parantez içindeki değerler katsayıların standart hatalarıdır

Tablo 4.16: YKBNK- DJISLAM %1 kantil VAR tahmin sonuçları

C1	A11	A12	B11	B12
0,138273	-0,18381***	0,00308	0,924595***	0,03675
(0,180192)	(0,084642)	(0,055279)	(0,013084)	(0,053176)
C2	A21	A22	B21	B22
-0,37123	-0,16339	-0,16963	-0,00953	0,867755***
(0,691551)	(0,175754)	(0,175026)	(0,037325)	(0,183726)
Wald	1,4701			

Wald test istatistiği kuyruk ortak bağımlılığını (tail codependence) test etmektedir.

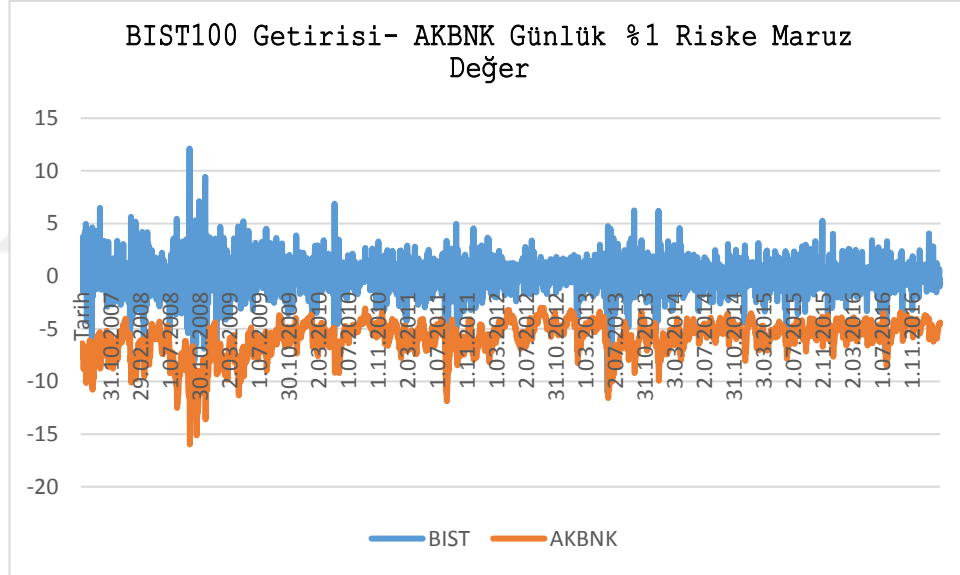
***, **, * : istatistikler %1, % 5 ve % 10 düzeyinde anlamlıdır.

Parantez içindeki değerler katsayıların standart hatalarıdır

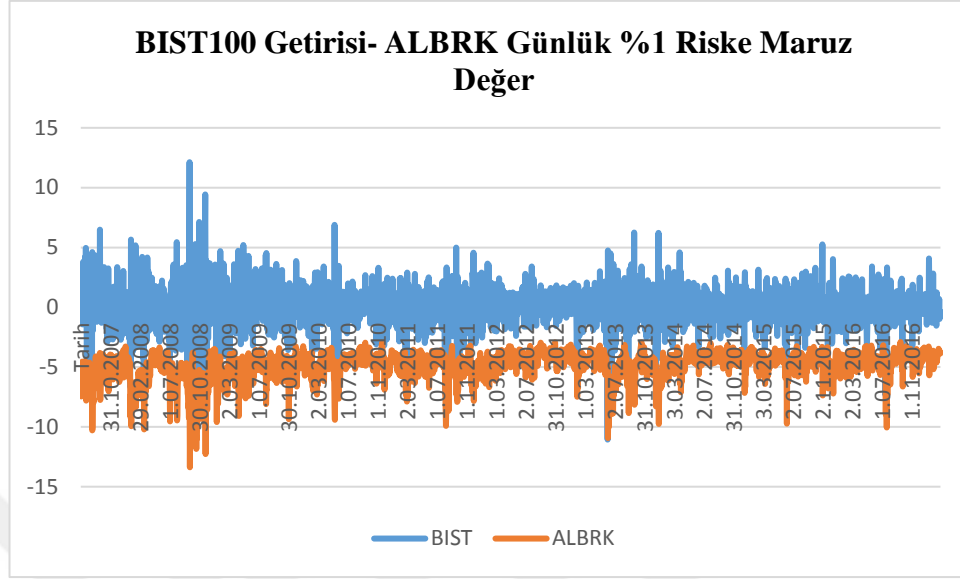
4.3.4 Kantil VAR ile edilen günlük %1 riske maruz değerler

Kantil VAR modelinin tahmininden elde edilen diğer bir çıktı %1 günlük riske maruz değerlerdir. Günlük riske maruz değerlerle borsa getirileri şekil 4.1-4.15 arasında resmedilmiştir. Şekillerin tümünde 15 Eylül 2008 tarihinde Lehman Brothers'ın batmasıyla başlayan finansal krizin etkisiyle riske maruz değerlerde hızlı bir yükseliş olduğu görülmektedir. Şekiller yakından incelendiğinde her üç modelden elde edilen %1 riske maruz değerler arasında krizden sonra görece olarak en az yükselen ALBRK'ün riske maruz değeridir.

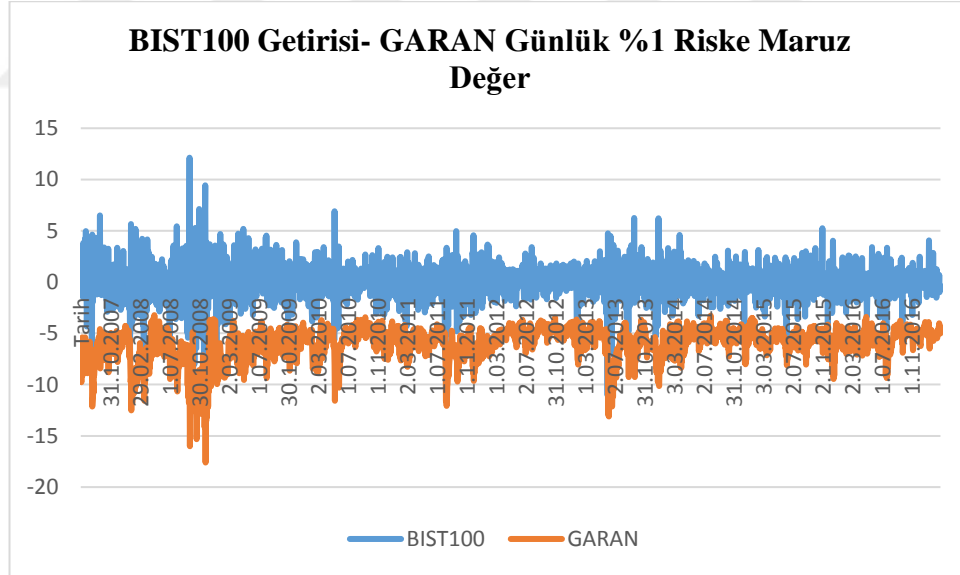
Şekil 4.1: BIST100 Getirisi- AKBNK Günlük %1 Riske Maruz Değer

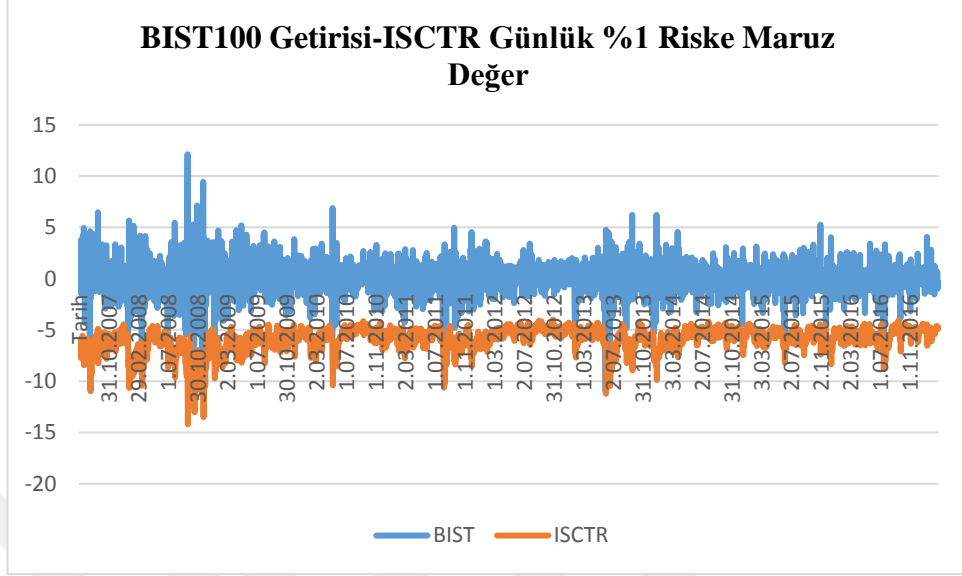
Şekil 4.2: BIST100 Getirisi- ALBRK Günlük %1 Riske Maruz Değer

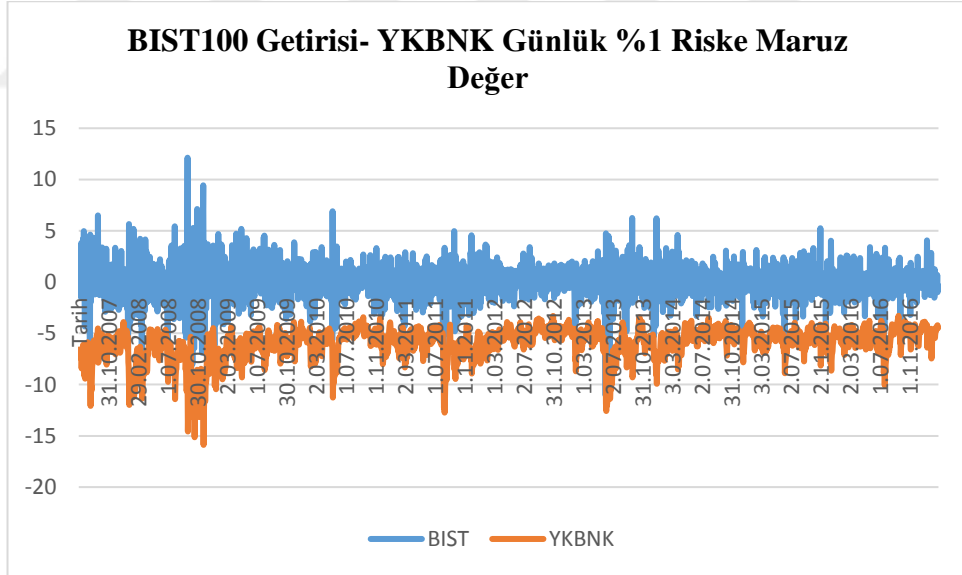
Şekil 4.3: BIST100 Getirisi- GARAN Günlük %1 Riske Maruz Değer

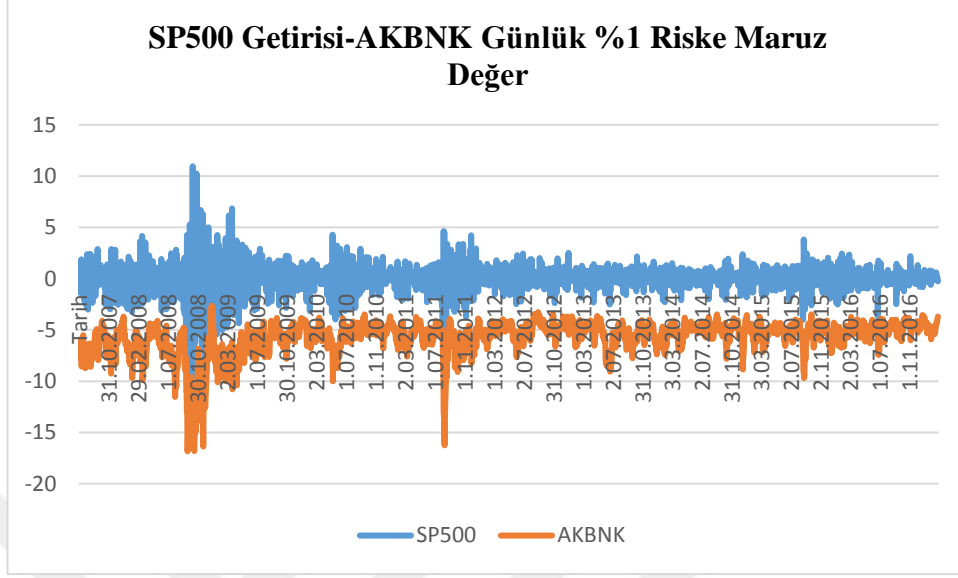
Şekil 4.4: BIST100 Getirisi- ISCTR Günlük %1 Riske Maruz Değer

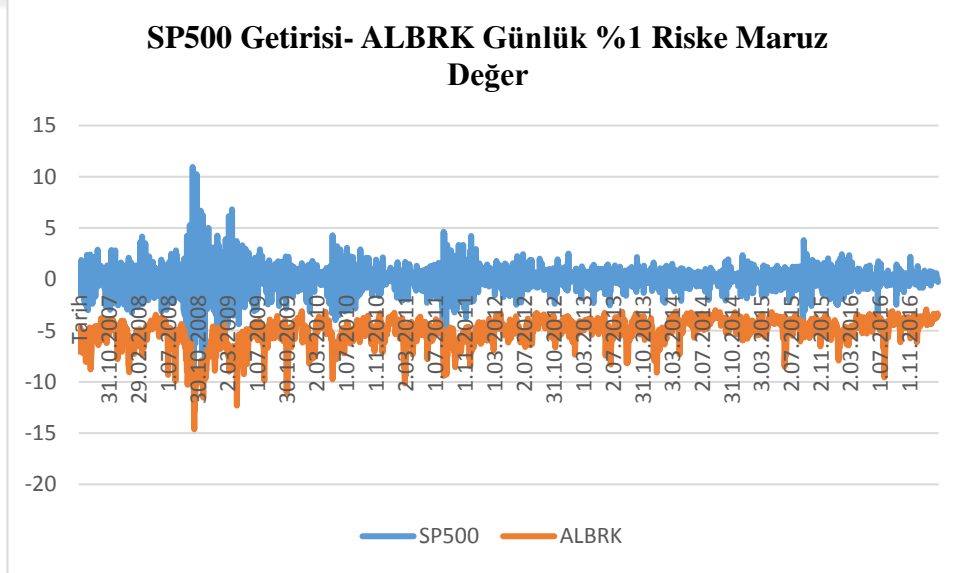
Şekil 4.5: BIST100 Getirisi- YKBNK Günlük %1 Riske Maruz Değer

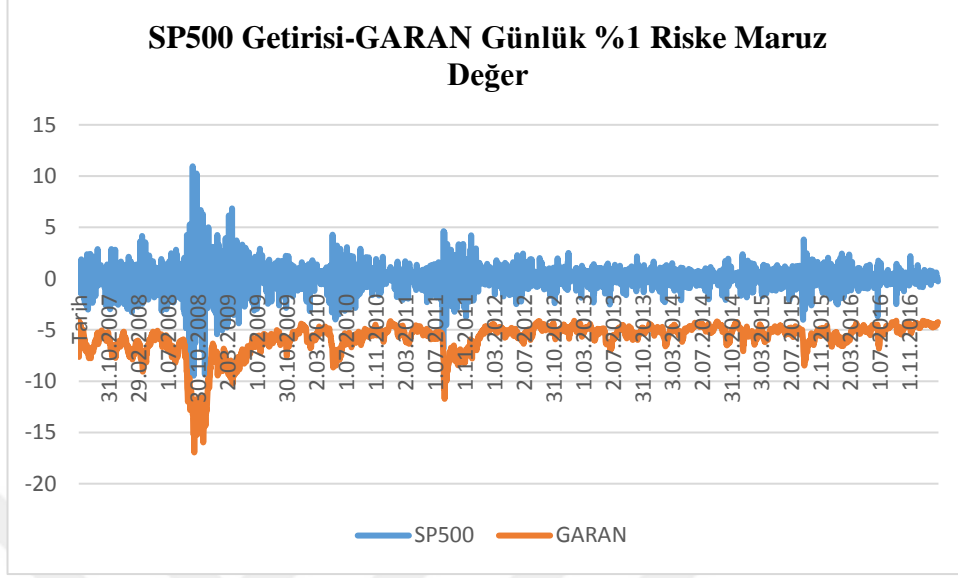
Şekil 4.6: SP500 Getirisi- AKBNK Günlük %1 Riske Maruz Değer

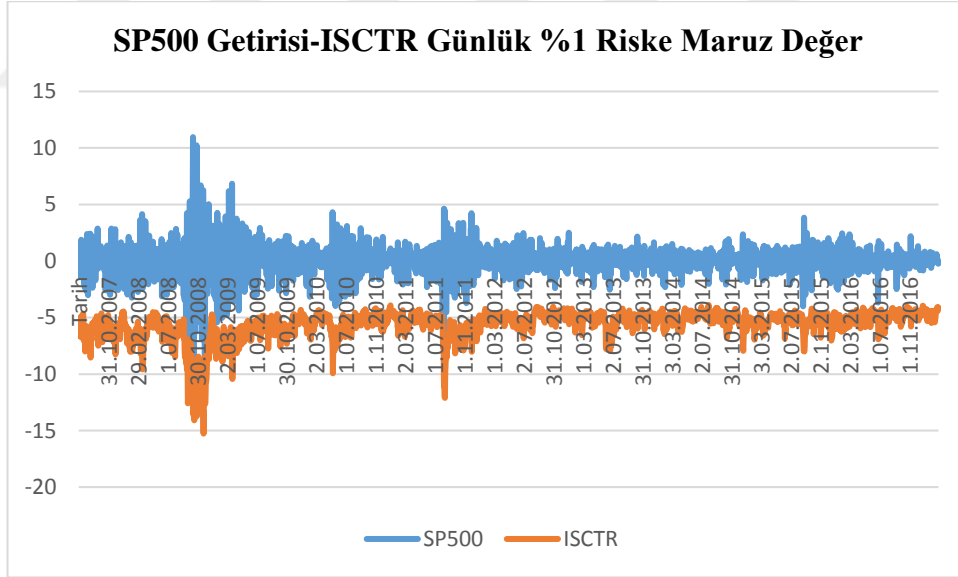
Şekil 4.7: SP500 Getirisi- ALBRK Günlük %1 Riske Maruz Değer

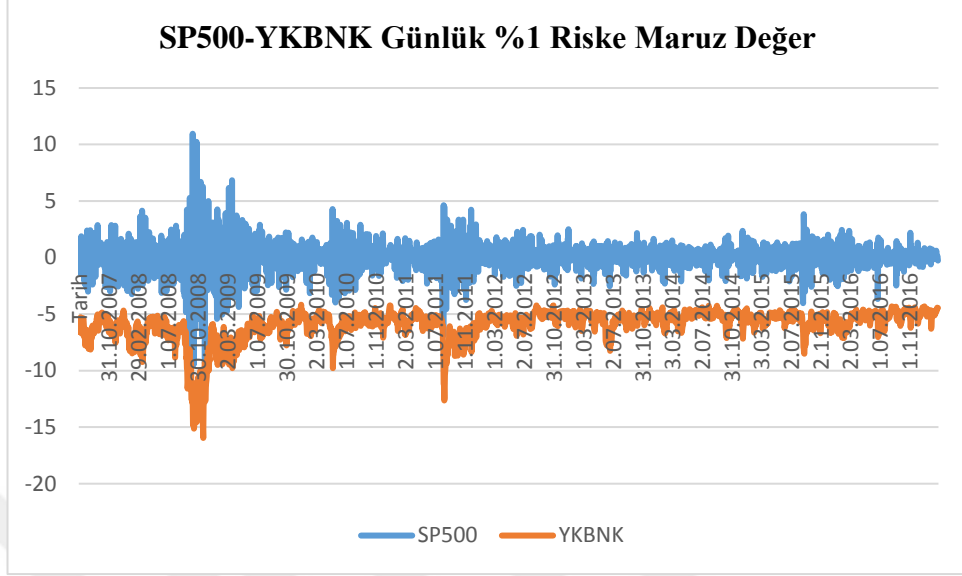
Şekil 4.8: SP500 Getirisi- GARAN Günlük %1 Riske Maruz Değer

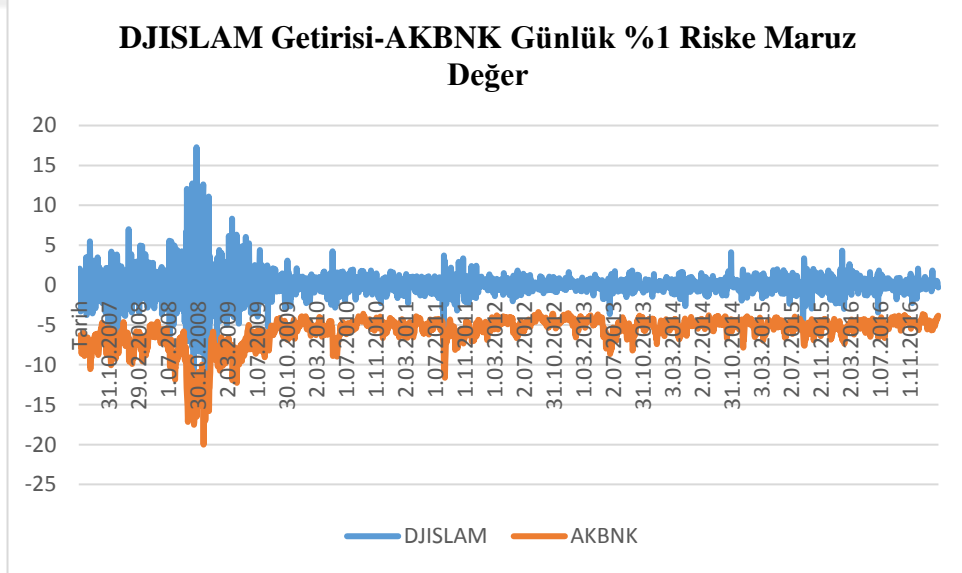
Şekil 4.9: SP500 Getirisi- ISCTR Günlük %1 Riske Maruz Değer

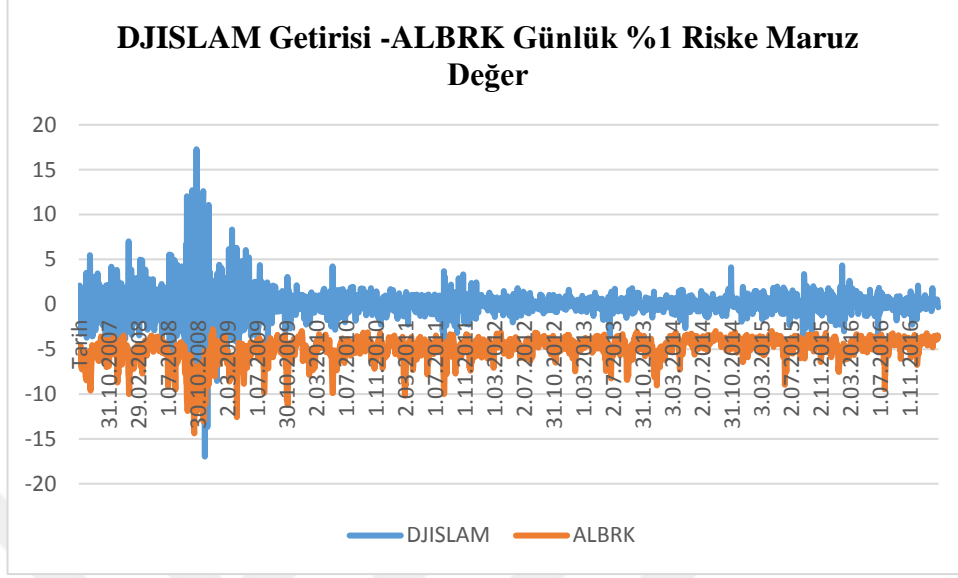
Şekil 4.10: SP500 Getirisi- YKBNK Günlük %1 Riske Maruz Değer

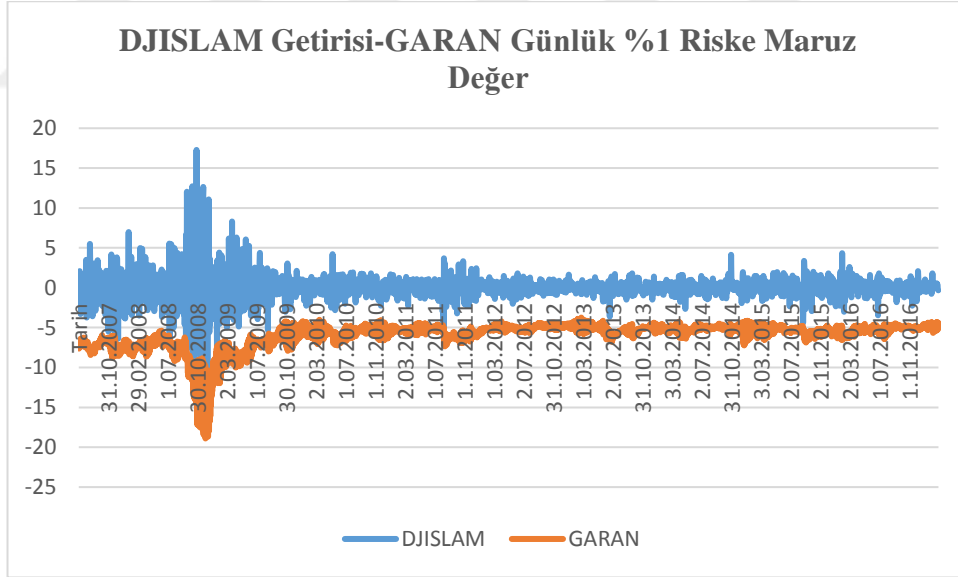
Şekil 4.11: DJISLAM Getirisi-AKBNK Günlük %1 Riske Maruz Değer

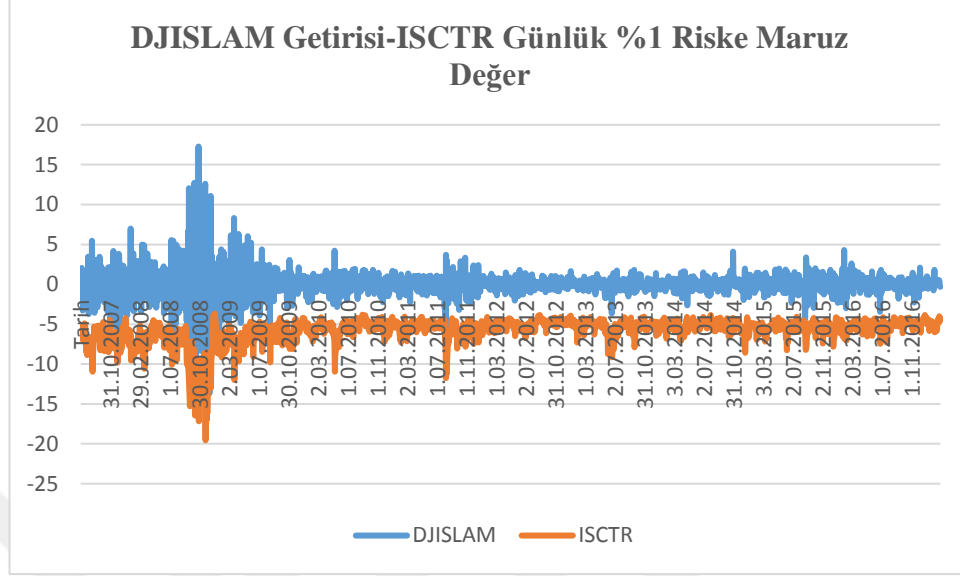
Şekil 4.12: DJISLAM Getirisi-ALBRK Günlük %1 Riske Maruz Değer

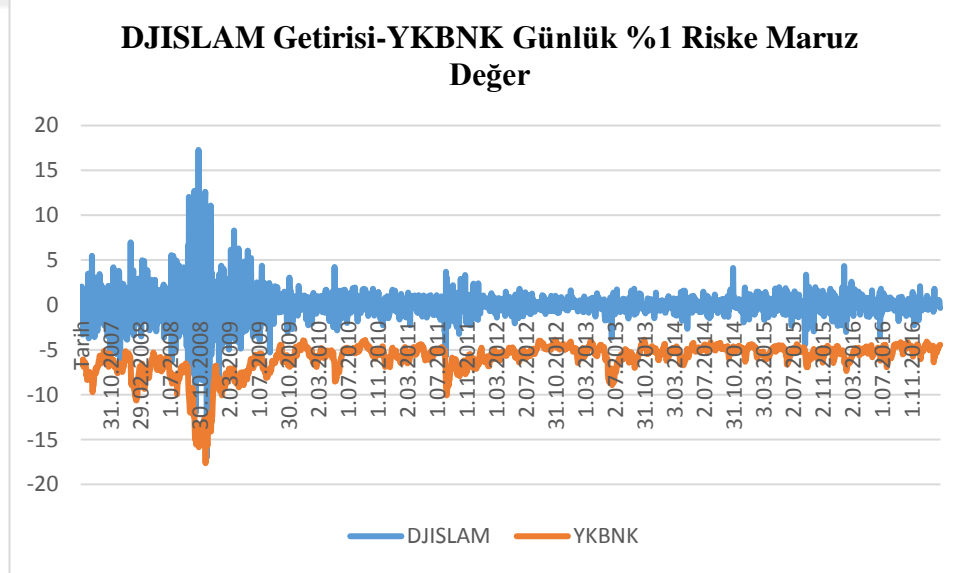
Şekil 4.13: DJISLAM Getirisi-GARAN Günlük %1 Riske Maruz Değer

Şekil 4.14: DJISLAM Getirisi-ISCTR Günlük %1 Riske Maruz Değer

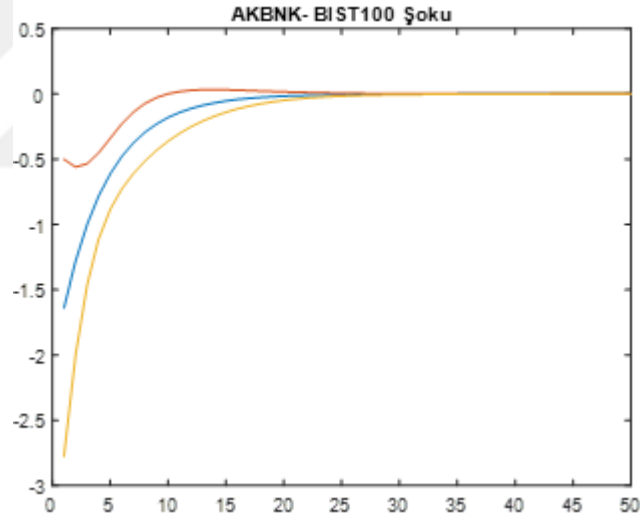
Şekil 4.15: DJISLAM Getirisi-YKBNK Günlük %1 Riske Maruz Değer

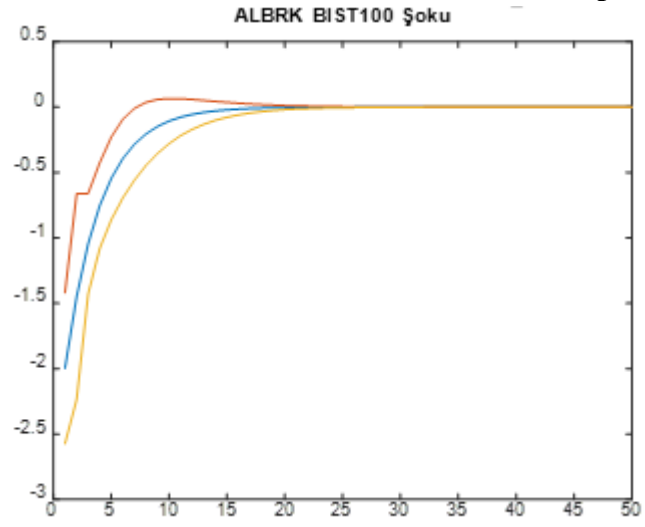
4.3.5 Kantil VAR suni etki tepki fonksiyonları

Kantil VAR modellerinden elde edilen en son çıktı suni etki tepki fonksiyonlardır. Suni etki tepki fonksiyonları şekil 4.16-4.30'da gösterilmiştir. Etki tepki fonksiyonları 2 standart sapmalı finansal piyasa şoklarına(BIST100, S&P500, DJISLAM) AKBNK, ALBRK, GARAN, ISCTR ve YKBNK'nın tepkisini göstermektedir. Şekillerde yatay eksen gün sayısını gösterirken, dikey eksen ilgili bankanın getirisindeki %'lik değişmeyi göstermektedir. Şekillerden de görüldüğü gibi şokların etkisi bankalar arasında değişmektedir. Örneğin BIST100 şokunun etkisi AKBNK uzun dönem riskini ilk gün % 1.5 artırmakta daha sonra, bu etki giderek azalarak 20 gün sonra yok olmaktadır.

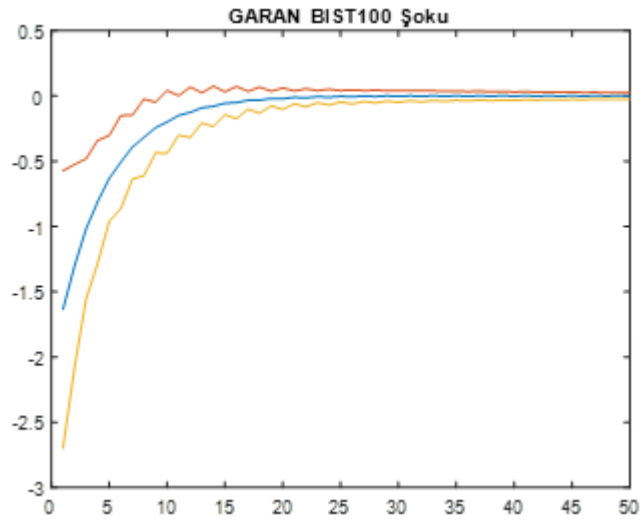
Şekil 4.16: AKBNK'nın BIST100 Şokuna Tepkisi

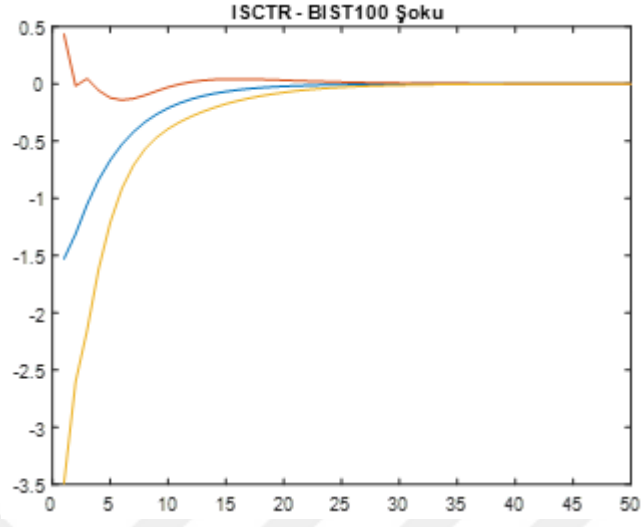
Şekil 4.17: ALBRK'nın BIST100 Şokuna Tepkisi

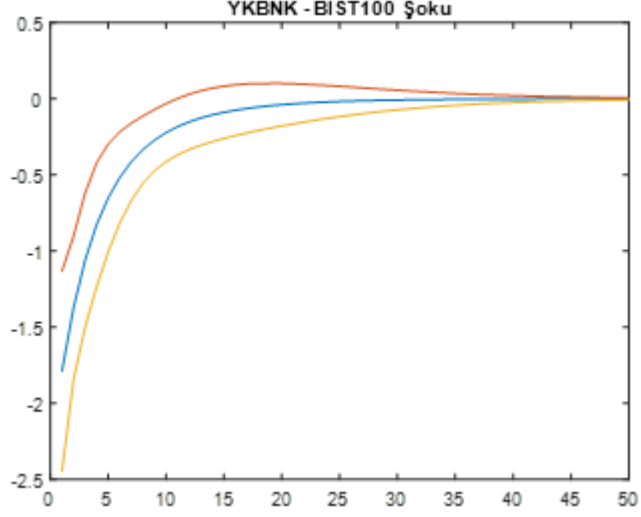
Şekil 4.18: GARAN'ın BIST100 Şokuna Tepkisi

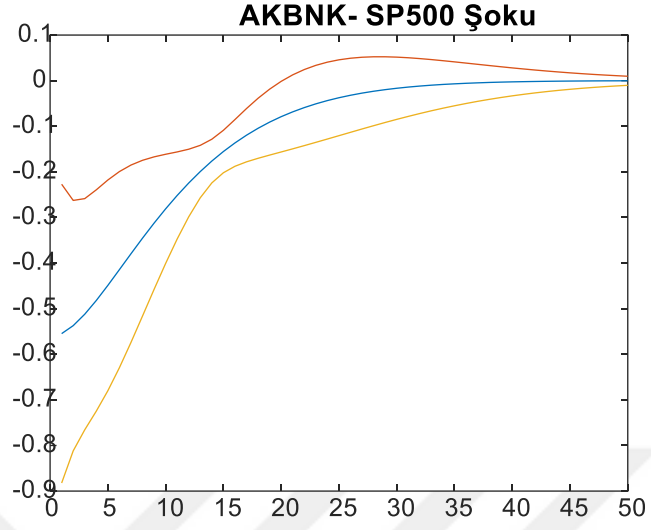
Şekil 4.19: ISCTR'nin BIST100 Şokuna Tepkisi

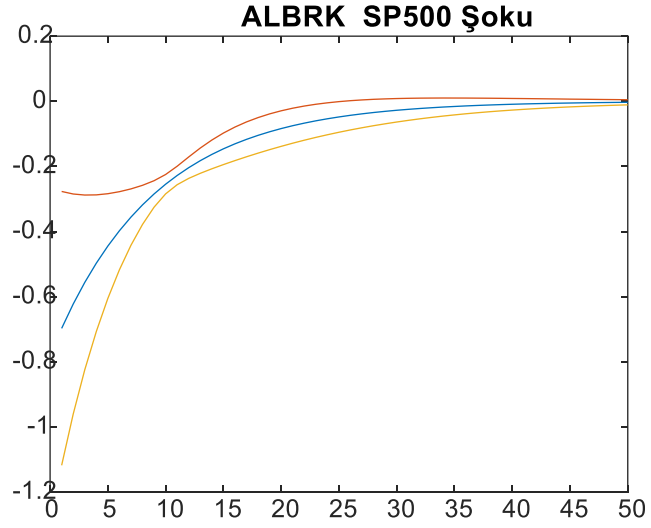
Şekil 4.20: YKBNK'nın BIST100 Şokuna Tepkisi

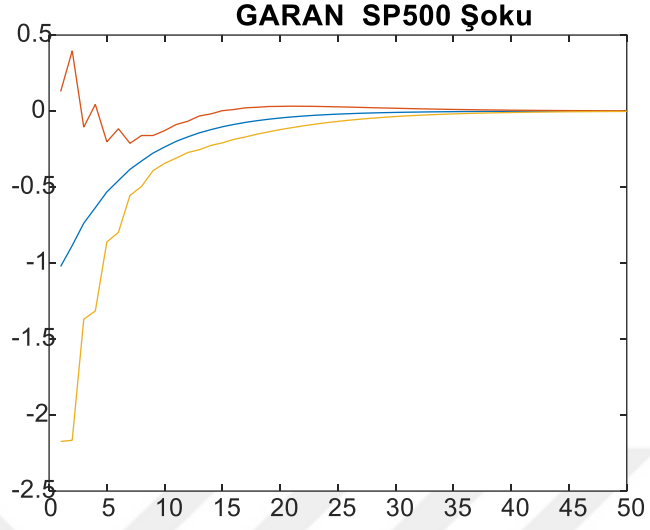
Şekil 4.21:AKBNK'nın SP500 Şokuna Tepkisi

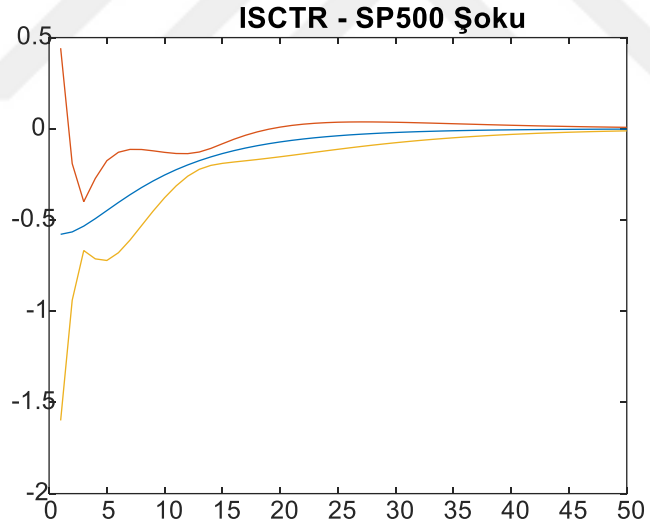
Şekil 4.22: ALBRK'nın SP500 Şokuna Tepkisi

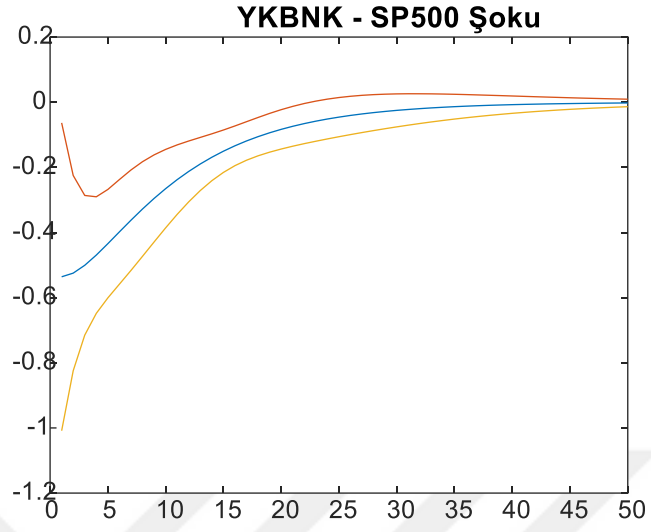
Şekil 4.23: GARAN'ın SP500 Şokuna Tepkisi

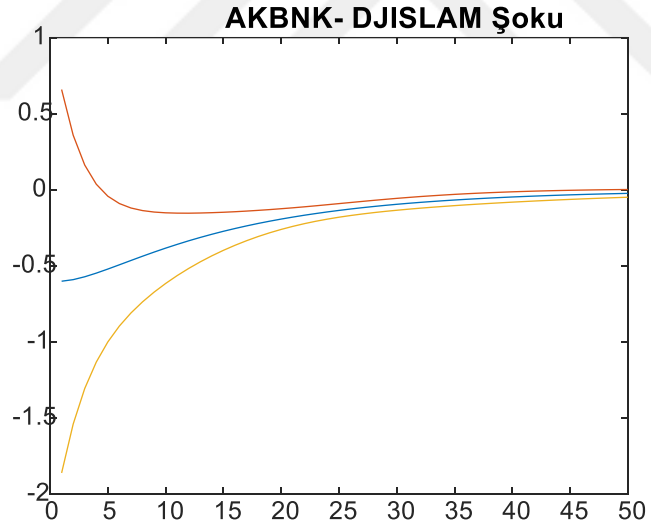
Şekil 4.24: ISCTR'ın SP500 Şokuna Tepkisi

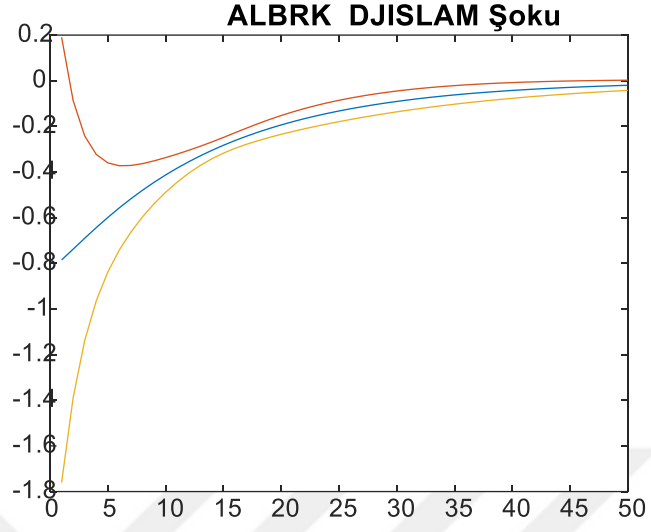
Şekil 4.25: YKBNK'ın SP500 Şokuna Tepkisi

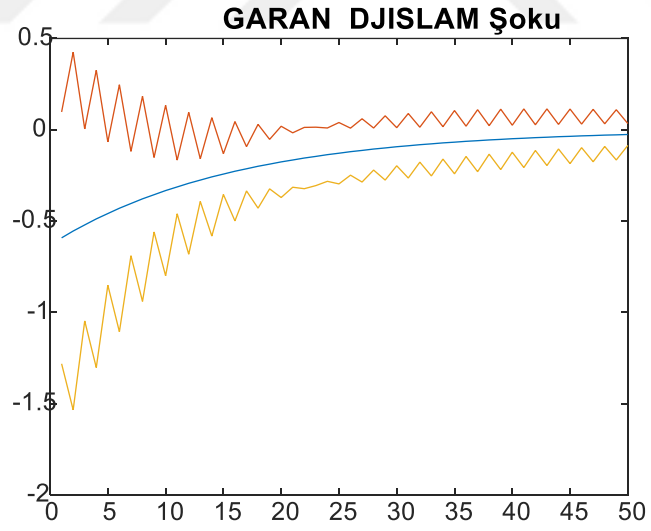
Şekil 4.26: AKBNK'nın DJISLAM Şokuna Tepkisi

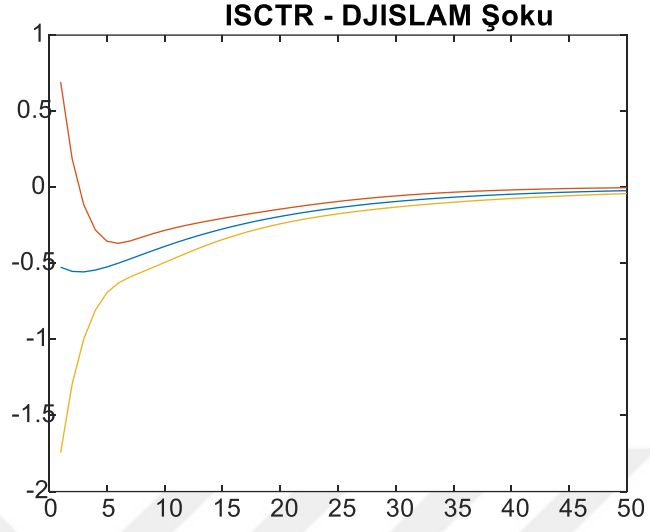
Şekil 4.27: ALBRK'nın DJISLAM Şokuna Tepkisi

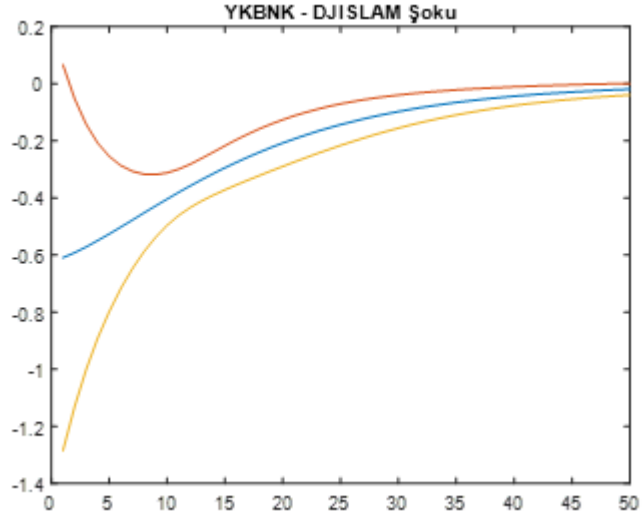
Şekil 4.28: GARAN'ın DJISLAM Şokuna Tepkisi

Şekil 4.29: ISCTR'ın DJISLAM Şokuna Tepkisi

Şekil 4.30: YKBNK'ın DJISLAM Şokuna Tepkisi

SONUÇ

1960'lı yıllardan başlayarak hızla gelişen İslami Finans ile ilgili çalışmalar özellikle 2007-2009 krizlerinden sonra çok yaygınlaşmıştır. İslami Finans içerisinde en büyük pay İslami Bankacılığa aittir. Türkiye'de ve dünyada geleneksel bankacılık sistemiyle karşılaştırıldığında aktif büyüklüğü ve genel ekonomi içerisindeki yeri her ne kadar büyük olmasa da İslami Bankacılık hızlı bir gelişim göstermiştir. İslami Bankacılık değişik piyasalarda risk çeşitlendirmek isteyen yatırımcılar için alternatif olarak görülmesi, bu tür bankacılığa ilgiyi artırmıştır. Özellikle dünyanın hemen her yerinde gün geçtikçe daha fazla entegre olan geleneksel finansal piyasalarda risk çeşitlendirilmesi ve riskten korunma daha da zor hale gelmektedir. Böyle bir ortam, İslami Finans Sisteminin yaygınlaşması ve genel ekonomi içerisinde önemli bir paya sahip olması için önemli bir fırsat yaratmaktadır.

İslami Finans Sisteminin İslam dünyası dışında ilgi görmesinin en önemli nedenlerinden biri kuşkusuz riskten korunma güdüsüdür. Özellikle son dönemlerde yaşanan küresel çapta krizler yatırımcıları güvenli liman arayışına sokmuştur.

Bu çalışmada Türkiye örneğinde İslami Bankacılık ile geleneksel bankacılık sistemlerinin yerel ve küresel boyutta finansal şoklara duyarlılığı amprik olarak analiz edilmiştir. Bu alandaki önceki uygulamalar çalışmalardan farklı olarak Türkiye'deki dört büyük geleneksel banka ve bir katılım bankasının finansal şoklara duyarlılığı dinamik riske maruz değer tahmini ve kantil VAR ekonometrik tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Kullanılan ekonometrik teknik geleneksel ve katılım bankalarının yerel ve küresel piyasalarla kuyruk ortak bağımlılığını (tail codependence) test etmeye izin vermektedir. Ayrıca bankaların finansal risk şoklarına karşı tepkisinin analiz edilmesini sağlamaktadır. Böylece her bir bankanın finansal şoklardan ne büyüklükte etkilendiğiyle şoklara dayanıklılığı (persistence) ölçülebilmektedir.

Tezin amprik bulgularına göre hem katılım hem de geleneksel bankaların Borsa İstanbulla olan kuyruk ortak bağımlılığı anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Bunun istisnası Yapı ve Kredi Bankasıdır. Geleneksel bankaların uluslararası piyasayı

temsil eden S&P500 ile kuyruk ortak bağımlılığı ilişkisi yüksek ve istatistiksel olarak anlamlı iken Albaraka Türk katılım bankasının S&P500 ile ortak kuyruk bağımlılığı ilişkisi zayıftır ve bu ilişki ancak % 10 önem düzeyinde anlamlıdır. Bu durum uluslararası piyasalarda meydana gelecek bir finansal şokun Albaraka Türk katılım bankasının uzun dönem riskini önemli derecede etkilemediğini göstermesi açısından önemlidir.

Kantil VAR regresyon modelinden elde günlük dinamik riske maruz değerler katılım ve geleneksel bankaların özellikle Eylül 2008’de Lehman Brothers’ın batmasıyla başlayan küresel finansal krizden riske maruz değerdeki yükseliş bakımından etkilendiğini, ancak Albaraka Türk Katılım Bankasının riske maruz değerinde diğer bankalara göre daha az yükseliş olduğunu göstermektedir. Bu bulgu İslami Bankaların risk şoklarından geleneksel bankalara oranla daha az etkilendiğini desteklemektedir.

Kantil VAR regresyonundan elde edilen etki tepki analizleri de bu bulguları kısmen desteklemektedir.

KAYNAKÇA

- Abdullah M., Shahida S., Ismail A.G "Operational risk in Islamic banks: examination of issues", **Qualitative Research in Financial Markets**, 3(2), pp.131-151,2011
- Ariss, R. T. "Competitive conditions in Islamic and conventional banking: A global perspective", **Review of Financial Economics**, 19(3), 2010, pp. 101-108
- Ayup, M. **Understanding Islamic Finance**, John Wiley and Sons Pub., England, 2007
- Balcilar M., Jooste C., Hammoudeh S., Gupta R., Vassilios B. "Are there long-run diversification gains from the Dow Jones Islamic finance index?", **Applied Economics Letters**, 22(12), pp.945-950, 2015
- Battal, A. "Modern Faizsiz Finansman Araçlarından GES ve Teverruk'un Fıkhi Tahlili" isimli çalışmaya ilişkin Müzakere, Fıkhi Açıdan Finans ve Altın İşlemleri" **Tebliğler ve Müzakereler Kitabı**, İstanbul: Ensar Neşriyat. (2012)
- Bayındır, A. **Ticaret ve Faiz**, İstanbul, Süleymaniye Vakfı Yayınları, 2007.
- Bayındır, S. **Fıkhi ve İktisadi Açıdan İslami Finans, Para ve Sermaye Piyasaları 2**, Süleymaniye Vakfı Yayınları, İstanbul, 2015
- Beck T., Kunt A. D., Merrouche, O. "Islamic vs. conventional banking: Business model, efficiency and stability", **Journal of Banking & Finance**, 37(2) pp. 433-447, 2013

- BDDK Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
<http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Raporlar.aspx>,2017
- Bitar M., Hassan M.K.,Walker T. “Political System and Soundness of Islamic Banks”,
Journal of Financial Stability, 31, pp 18-44, 2017
- Bolgün E.K, Akçay, B Türk Finans Piyasalarında Entegre Risk Ölçüm ve Yönetim Uygulamaları Risk Yönetimi, **Scala Yayıncılık** 4. Baskı, İstanbul 2016.
- Chazi A., Syed, L. A.M. “Risk exposure during the global financial crisis: the case of Islamic banks”, **International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management**, 3(4), pp.321-333,2010
- Çürük ,S. A. İslami Finansın Türkiye’deki Gelişimi : Mevcut Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2013
- Daher, H., Masih, M., Ibrahim, M., “The unique risk exposures of Islamic banks’ capital buffers: A dynamic panel data analysis”, **Journal of International Financial Markets, Institutions and Money**,36, pp. 36-52, 2015
- Diwany T. E **Faiz Sorunu**, Çeviren Mehmet Saraç, İz Yayıncılık, İstanbul,2011
- Durmuş A. “Fıkıhta Karz (Ödünç) Sözleşmesinde Wade Şartının Bağlayıcılığı Meselesi”, **İslam Hukuku Araştırmaları**, cilt.16, s.77-97, 2010

- Engle, R.F., Manganelli, S. "CAViaR: Conditional Value at Risk by Quantile Regression", **NBER Working Paper**. 1999.
- Engle, R.F., Manganelli, S. "CAViaR: Conditional Autoregressive Value at Risk by Regression Quantiles", **Journal of Business & Economic Statistics**,22, 367-381, 2004.
- Hasan M., Dridi J. "The Effects of the Global Crisis on Islamic and Conventional Banks: A Comparative Study", **IMF Working Paper**, WP/10/201, 2010
- IFSB Islamic Financial Service Board, Islamic Financial Service Industry Stability Report, 2016
- Ibrahim, A.A "The Rise of Customary Business in International Financial Markets: An Introduction to Islamic Finance and The Challenges of International Integration", **American University International Law Review**, No:23-66, 2008
- Jalbani, A. A., Shaikh, S.A., "Risk Management in Islamic and Conventional Banks: A Differential Analysis", **Journal of Independent Studies and Research**, 7(2), pp. 67-70, 2009.
- Khalid S., Amjad, S. "Risk management practices in Islamic banks of Pakistan", **The Journal of Risk Finance**, 13(2), pp.148-159, 2012
- Khan, M.A **An Introduction to Islamic Economics**, Islamic Research Institute Press, Islamabad, 1994.
- Koenker, R., Bassett, G. "Regression Quantiles", **Econometrica**, 46(1), pp.33-50, 1978.

- Rosly, S. A., Zaini, M. A "Risk-return analysis of Islamic banks' investment deposits and shareholders' fund", **Managerial Finance**, 34(10), 2008
- Saunders A., Allen L. **Credit Risk Management New Approaches to Value at Risk and Other Pradigms**, Second Edition, John Wiley& Sons inc. 2002
- Serpam Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Sermaye Piyasaları Araştırma Notları -1, İslami Finans, 2013
- Shanmugam, B, Zahari Z.R A Primer on Islamic Finance, The Research Foundation of CFA Institute,2009
- Shahzad, S. J. H., Ballester R. F., Umar L. Z. "Risk transmission between Islamic and conventional stock markets: A return and volatility spillover analysis", **International Review of Financial Analysis**, 52, pp. 9-26, 2017
- Siddiqui, A. "Financial contracts, risk and performance of Islamic banking", **Managerial Finance**, 34(10), pp.680-694, 2008
- Sufian F.,Akbar M., Noor M. The determinants of Islamic banks' efficiency changes: Empirical evidence from the MENA and Asian banking sectors", **International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management**, 2(2), pp.120-138, 2009
- TKBB Türkiye Katılım Bankalar Birliği, Katılım Bankaları, <http://www.tkbb.org.tr/tkbb-yayinlari>, 2015,
- Uçar, M. **Türkiye'de-Dünyada F. Bankacılık ve Hesap Sistemleri**, FEY Vakfı Yayını, İstanbul, 1993

- Undersecretariat of Treasury Participation (İslamic Finance) country report, November 2016.
- Visser H. **Islamic Finance Principle and Practice**, Edward Elgar, Cheltenham, 2009
- White, H., Kim, T., Manganelli, S. "VAR for VaR: Measuring tail dependence using multivariate regression quantiles", **Journal of Econometrics**, 187, pp. 169-188, 2016.
- Yaran, R. **İslam Hukukunda Borcun Gecikmesi**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları No: 13, 1997
- Zaher, Tarek S. and Hassan M. K. A Comparative Literature Survey of Islamic Finance and Banking”, http://collab2.cgap.org//gm/document-1.9.24662/23008_literature_survey.pdf; E.T. 10/01/2011.
- Zins A., Weill L. “Islamic banking and risk: The impact of Basel II”, **Economic Modelling**, Forthcoming